

QVADERNS D'ESTVDI

ANY I. VOL. II. NÚM. 2

MARÇ 1916

ELS ∞ MILLORS LLIBRES

Una enquesta iniciada per l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona rejà a la nostra atenció la qüestió famosa dels llibres fonamentals, dita altrament dels cent, o dels vint, o dels dotze millors llibres. Aquella societat ens demana avui, als seus amics: «Quins deuen ésser, en el seu concepte, els llibres que poden servir de fonament per a la formació espiritual i cultura general de la nostra gent jove: estudiants, dependents, artisans, comerciants, artistes...?» I dóna, a la nostra contesta, una pauta de divuit ratlles a omplir.

Pregunta de singular dificultat! Espai massa estret o bé massa ample! Perquè les llistes, ja clàssiques, d'Auguste Comte, de sir John Lubbock, fàcils són de reproduir, de resumir, d'esmenar o adaptar. Mes quin llibre en la llista inclòs sabrà substituir els beneficis de la gran multiplicitat de llibres? I, sobre tot, quina lectura d'obra cabdal, ni tan sols de selecte cònclave de vint obres, valdrà en la formació de l'home tant com val l'apetit mateix de lectura, la plural curiositat, la riquesa i contrast de les temptacions d'esperit, àdhuc l'experiència en fer i haver fet lectures de desigual valor?

En això, com en tot allò que és activitat d'intel·lecte, mai el producte importa com el mateix exercici: sempre la cacera té més

preu que el senglar cobrat. Contra l'usual tòpic, nosaltres pensem que és millor llegir multa que multum, millor que una sola obra excel·lent llegir-ne dues centes de mitjanes. Això darrer és lo supremament alliberador de l'esperit. Lo altre, al contrari, pot ésser eminentment esclavisador, per tal com genera dogmatisme. Qui dirà el tancament d'horitzons que la superstició d'un sol llibre produeix? Time hominem unius libri. Sí, cal témer-lo, i més encara per ell mateix témer! I qui diu home d'un sol llibre, diu home de dotze, de vint. El mal està en l'ésser home de..., és a dir, propietat de, asservit a un llibre o a un grup de llibres. El mal no està solament en la unitat, sinó ja en la limitació.

No precisament per la inferioritat del text escollit reprovem avui les formacions didàctiques dins el vell motlle escolàstic, sinó pel fet mateix del text i de l'autoritat i domini del text. Aristòtil és, sens dubte, mil cops superior a Galileu i a Bacon: per què, doncs, en el Renaixement, Aristòtil fou l'esclavisador de les ments, Bacon i Galileu els alliberadors? Poques obres, en la història universal del pensament, de més vigor metafísica (és justícia i és ironia dir-ho) que la d'Auguste Comte: per què, doncs, un indecís i fragmentari neoespiritualisme, que fins a Bergson no ha sabut produir cap clara valor, ha tingut a França la virtut de substituir amb impreable aventatge els ensenyaments del Sistema de la filosofia positiva? Es que Galileu, Bacon, els nous espiritualistes francesos realisaven una essencial missió: obríen les portes i les finestres. Obríen les portes i les finestres a la multiplicitat i a l'infinit, en les ments que havia clos i segellat i empobrit la tirania d'un llibre magne. Allà on regnava una seca escolàstica (i escolàstic, cal no oblidar-ho, serà tant l'home del llibre de Kant com l'home del llibre d'Aristòtil, tant l'asservit a Froebel com l'asservit a Quintilià) allà on en una seca escolàstica s'assecava l'esperit, Galileu i Bacon, els contemporanis renovadors de la filosofia a França, porten la fecundació per les aigües vives d'una oberta i múltiple curiositat.

Tornant ara a l'enquesta de l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona: què escriurem, en les divuit ratlles de pauta que ens dona a

omplir? No dotze títols d'obres cabdals; un de sol, potser n'escriuríem; però aquest, el d'una obra que sigui consagrada per la seva matèria i caràcter justament a l'objecte de desvellar els esperits, a omplir-los d'inquietuts, a obrir camins a l'estudi, a enunciar problemes i a no donar-ne la solució sinó a mitges, a provocar, en una paraula, un formidable apetit de lectura: una obra excitant i anti-apodíptica per propòsit i definició. Ara bé, qui escriu la present nota, d'obra així n'ha escrita una, l'està escrivint encara: i amb aquest objecte i amb aquesta definició l'ha escrita; i certament no l'hauria escrita si cregués que un altre obra la podia aventatjosament suplir en tal comès... Mes, amb quina cara un enquestat sobre els vint, els dotze, els sis llibres destinats a fonamentar humils biblioteques, recomanaria l'obra pròpia, no indicant, per torna, cap altre títol, cap títol gloriós? Disgraciós gest, si tal gosava. Millor farà en cercar industriosamente una suplència; i posat entre risc de manca d'humilitat o de cosa pitjor i risc de vulgaritat, triar amb coratge aquest darrer. Llavors, descendant de les altures sublimes, en què l'universal judici ha col·locat Odissea homèrica, Diàlegs platònics, Quixot cervantí o Ètica spinoziana, voldrà recordar-se ingenuament de quin hagi estat, en les albes de la pròpia cultura, el llibre desvellador i suggeridor, aquell que real i efectivament ha gilat en les tendrors humides del jove esperit la primera llevor de les nobles frisances intel·lectuals, les primeres imperioses cobejances de l'apetit de lectura. I li vindrà potser a la ment el nom inscrit al llom d'uns grossos volums, companys de vetlles hivernals i de llargues convalescències, generosos en text, profusos en múltiple i bella il·lustració, opulentíssims en mitges-revelacions variades i en al·lusions als mons de la literatura universal i de la ciència saborosa... I, agraint el deute dels resultats madurs vinguts després a l'obra d'aquella remoció pristinada, ja decididament, la ploma i, si en la fulla de l'enquesta hi ha divuit ratlles a omplir, escriurà, valent, divuit cops, el nom i any de divuit volums de La Il·lustració Ibérica.

El d'aquesta o els d'una altra germana seva, en havent estat ben nodrida i dirigida. Sempre, però, amb el ben entès que es tracta

d'alguna cosa destinada a «servir de fonament per a la formació espiritual i cultura general». Sempre amb el ben entès que aquesta limitació dels començos ha de conduir a l'infinit de les futures lliberacions. I que aquests pobres útils llibres mitjans han d'obrir les portes de l'esperit i les rescloses de la curiositat a l'inagotable multi-tut de les lectures fecundes... — als ∞ millors llibres.

EL GUAITA.

VICTOR HUGO I LA ESPANYA

No es pot negar que dues nacions de les quals l'intel·lectualitat té un ritme paral·lel i les qualitats i defectes s'ajunten estretament, sentin les mateixes admiracions i les mateixes apreciacions, i ambdues se puguin commoure amb la representació sempre igual del dolor i de la mort i entusiasmar amb la mateixa mena d'heroïsme. Això ha passat amb freqüència entre nacions que no tenien relacions sinó escasses i llunyanes. Però si l'art no té pàtria, la rialla té fronteres. Aquesta funció humana és la única que no sigui internacional. O m'erro del tot, o mai un acudit no ha franquejat els límits que les llengües diferents li han marcat sense recurs.

Quan es tradueix una anècdota, perd tota la seva gràcia, i es transforma en una historieta qualsevol, sense cap sal, per qui l'escolta. És igualment impossible de fer entendre d'un poble a un altre la fantasia còmica d'una caricatura.

Aquesta impermeabilitat en participar en una mateixa alegria ve de causes molt profundes que no he d'exposar aquí; però ella existeix, i la seva existència sembla obrir un abim entre dues nacions tan espirituals l'una com l'altra, i que han produït sempre una literatura

fina i alegre al mateix temps que d'altres nobles i serioses. Vull parlar d'Espanya i de França.

Doncs bé, no! no és veritat. No solament les dues germanes llatines admiren, ploren i s'entusiasmen quan se'ls presenta l'heroisme, el dolor o la bellesa, mes elles riuen amb el mateix riure, fins al punt, algunes vegades, de no saber qui ha llençat el bon mot que els diverteix.

No vull d'això cap prova més decisiva, que la querella que esclatà a propòsit de la novela titulada *Les aventures de Gil Blas de Santillana*, publicada a París el segle divuitè: l'autor suposat era Alain René Le Sage. L'any 1787, el savi Joàn Isla, ex-jesuita, prenent el pseudònim de Joaquin Federico Isslaps, reclamà com una part del patrimoni literari d'Espanya l'obra de Le Sage, exposant, en termes molt refinats, i amb una lògica difícil de combatre, que Le Sage havia ben segur robat el manuscrit de la novela durant un viatge a Espanya. D'altra banda, els literats francesos que admiraven amb raó aquesta novela gosada i encantadora, es rebel·laren, i el resultat de la querella fou... que estant cadascú agafat a la seva opinió, i clamant arguments que li semblaven irrefutables, no va saber ningú mai quina era la veritat: Gil Blas se quedà hispano-francès o franco-espanyol, i té la seva gràcia indivisible entre les dues pàtries.

En recordar la vella història, només volia provar que la meua terra i la vostra tenen un esperit tan semblant, que algunes vegades no saben reconèixer els seus fills, sobre tot quan, com li passa a Gil Blas, aquests fills ploren amb un ull i riuen amb l'altre.

A més d'aquesta versemblança intel·lectual que té altres exemples a les dues bandes del Pirineu, es pot fer constar una influència recíproca dels costums i dels tipus tant francesos com espanyols. Vosaltres sabeu qui és el Cid pels francesos i Roland pels espanyols, i amb quina admiració Carmen i Cyrano foren acollits per uns i altres. Molière va fer del seu Don Juan un francès del segle dissetè, i no obstant quedà tan espanyol com el Tenorio, i Beaumarchais va dur a l'escenari assumptes que eren madrilenys de veres.

Però cap artista, en cap temps, no ha estat tan impressionat per la vida i l'història d'Espanya com va ser Víctor Hugo. En tota la seva obra es poden trobar els quadres que la memòria tenaç de la seva infantesa havia impresos a la seva ment; tota la seva vida, els records

del temps passat a Madrid l'han perseguit. Ell veia els carrers, els palaus, les parelles de mules, els captaires. Els camins de Viscaia li eren familiars, i ell donà al seu primer heroi romàntic el nom de la primera ciutat on s'aturà el seu carruatge de viatge: Hernani.

No hi ha gairebé cap volum en la seva obra en el qual no hi hagi un cognom o un nom que vingui a ressonar com un eco d'Espanya, i es veu, en llegir l'Esmeralda, que pensava força en Cervantes, el geni al qual dèu la vida aquella Gitanilla de les *Novelas Ejemplares*.

Víctor Hugo arribà a Madrid en 1811, en aquells temps tèrbols que Napoleón semblava vides i reis, per recollir només uns quants llorers sagnosos. El poeta era aleshores un nen. La senyora de Hugo va fer recórrer als seus tres fills, Abel, Eugène i Víctor, un país efervescent, rebel·lat contra una monarquia estrangera i arremorat per grups exaltats d'homes que cercaven la revenja amb el pa. Víctor contà més tard el seu viatge amb un gran luxe de detalls, i un plaer evident que demostra fins a quin punt aquesta època de la seva vida li fou cara. Ell s'enrecorda d'haver sentit una cridadissa de dones que es barallaven, uns trets, d'haver caigut a un clot amb el carruatge que el portava, s'enrecorda de tot. Se sent, que d'ençà del moment que petjava terra d'Espanya, allò que veié i sentí quedà gravat en el seu cervell per sempre, i s'endevina que els personatges dels seus poemes i dels seus drames són, la majoria, els espectres d'un passat car.

Després d'un viatge bastant accidentat, la família de Hugo arribà a Burgos, i els tres germans anaren a visitar la catedral.

Aquí passà un incident que fou una revelació pel petit Víctor. En el moment en què contemplava amb els altres dos l'esplèndid temple, admirant les columnes que munten com unes pregàries de pedra, i les vitralls santes, un portell s'obrí a la paret, un ninot grotesc sortí, saludà i tornà a amagar-se, mentre la campana tocava uns quants cops.

El sagristà, que era també el *cicerone*, reparà la sorpresa del nen, i acostant-se-li, li digué: *Señorito, es el papamoscas... toca las horas...* Però el futur poeta no escoltà la llegenda que li contà prolixament el sagristà: no va saber mai perquè el ninot ridícol es deia el *Papamoscas*, però servà una impressió inesborrable de l'aparició de tal personatge en un lloc tan bell i tan auster. I més tard, quan escrigué el pròleg del seu drama *Cromwell*, s'enrecordà segurament

d'un episodi que tal mescla tenia de burlesc i de sublim, per definir el Romanticisme. L'obra de Víctor Hugo està plena de catedrals de les quals les parets amaguen *papamoscas* sense que aquests *papamoscas* puguin perdre la llur bellesa eterna. I qui sab si el poeta hauria admirat tant Shakespeare, avi dels romàntics, si no hagués visitat Burgos?

Per fi, la familia de Hugo arribà a Madrid després d'haver vist retallada sobre un cel grisenc la silueta altívola de El Escorial, l'ombra del qual obscurí més tard els drames del poeta. El nen creié en passar que era una tomba, i ho diu en una pessa de versos, una de les primeres de les *Odes*. Vetaquí les estrofes que es refereixen al viatge:

L'Espagne m'accueillit, livrée à la Conquête,
Je franchis le Burgare où mugit la tempête,
De loin, pour un tombeau, je pris l'Escorial,
Et le triple aqueduc vit s'incliner ma tête
Devant son front imperial.

Je revins rapportant de mes courses lointaines,
Comme un vague faisceau de lueurs incertaines,
Je rêvais, comme si j'avais, durant mes jours,
Rencontré sur mes pas les magiques fontaines
Dont l'onde enivre pour toujours.

L'Espagne me montrait ses couvents, ses bastilles,
Burgos sa cathédrale aux gothiques aiguilles,
Irun ses toits de bois, Vitoria ses tours,
Et toi, Valladolid, tes palais de familles,
Fiers de laisser rouiller les chaînes dans leurs cours.

Mes souvenirs germaient dans mon âme échauffée,
J'allais, chantant des vers d'une voix étouffée,
Et ma mère, en secret, observant tous mes pas,
Pleurait et souriait disant: C'est une fée,
Qui lui parle et qu'on ne voit pas.

Ja a Madrid, després d'haver donat una mirada al lleó de Carles V

i travessat els primers carrers de la capital, la mare extenuada i els fills encantats davallen del carruatge davant la llinda del Palau Maserano.

Cada cambra d'aquest palau, cada recó, cada cortina no deixà mai de ser present a Víctor Hugo, i malgrat de mi, jo m'imagino que quan feia pintar les decoracions dels seus drames, feia reproduir per l'artista les sales sumptuoses on ell s'ha divertit, ha dormit i ha somiat. De totes maneres, no es pot dubtar que la galeria de retrats que era el seu lloc predilecte, on ell s'acollia per contemplar els rostres severs dels vells senyors orgullosos, li serví de model quan escrigué la més enlairada i bella de les escenes del tercer acte de *Hernani*. Quan no es quedava quiet a la galeria, el nen poeta corria amb el seu germà Eugène pels inacabables corredors i els patis plens de molsa verda; però aquesta vida de llibertat que duïen els fills del general Hugo en el palau Maserano, no havia de durar gaire. Un dia posaren Víctor i Eugène al Col·legi de Nobles. Víctor tenia, més o menys, deu anys d'edat. Aquesta mena d'encarcerament, nou per uns infants que sempre havien viscut amb una mare tendra, els semblà molt trist. Res no els podia divertir sinó les ralleries que deien a un dissortat servent que els venia a despertar cada matí. La infantesa sola és capaç de ser tan cruel. El pobre home era geperut, i vestit d'una guisa molt estranya. Quan les pupil·les del *colegión* estaven disposades a riure, li deien *gepic*, quan estaven de mal humor, *gepa*. Es pot creure sense dificultat que a través de la memòria i del remordiment del poeta, el gibós arribà a ser Quasimodo i Triboulet.

Durant els mesos que Víctor Hugo passà en aquest col·legi ombrívol, arribà a conèixer bastant bé la llengua castellana, i no la oblidà mai. Un gran nombre de grafies ho poden assegurar al lector; a cada moment fa cites d'autors espanyols, tant contemporanis com antics, i sembla haver conegut molts de proverbis, cançons i fins cobles populars.

Aquest coneixement del castellà no ha estat l'única cosa que Hugo s'endugué en tornar a la seva patria. Duia també a la ment una col·lecció de fetes, una mina inexhaurible de records pintorescs, una sincera admiració a la grandesa de l'ànima espanyola, i una simpatia que no fallà mai, envers els que una feroç i capriciosa casualitat havia forçat a ésser els enemics del seu pare. Emmagatzemà, amb la

seva precoç i delicada sensibilitat, les relacions que li contava el general Hugo i el seu oncle Louis, de la lluita lleial i ardent escomesa pel capitost que li deien *El Empecinado*, de la noble set de llibertat que tenia un poble sencer, de la resistència nacional que res no va poder rompre, i és versemblant que oís sovint fer l'elogi sincer d'un enemic que l'odi no havia pogut rebaixar mai.

El viatge de retorn no fou tan accidentat com ho havia estat el de vinguda; però el nen guaitava sempre allò que el voltava amb els mateixos ulls curiosos i àvids. En el prefaci de l'edició original de *Les Orientales*, fa la descripció d'una ciutat espanyola amb les seves iglesies, antigues mesquides, els seus passeigs, els seus convents, els seus quarters, la vida intensa del poble que corre els carrerons estrets, la catedral, veritable brodat en pedra, els ponts i els palaus, gelats per la neu, cremats pel sol... Es una pàgina meravellosa i que dona una idea de la precisió dels records del poeta.

Un cop instal·lada a París, la família de Hugo tornà a dur la vida burgesa i apacible que tant plaia a la mare de Víctor. Restaven a Espanya el general i el seu fill Abel Hugo. El general es considerava com encadenat a un deure que el repugnava, per una fidelitat que les pitjors ingràtituds no podien somoure. El jove Abel seguia el seu pare, i fou el primer de publicar a França el *Romancero* general, que ha estat per Víctor una deü de documents i d'inspiracions. Mentre tant, el nen poeta seguia els estudis a una dispesa de París, la tristor de la qual li feia tornar adés i ara el record del Col·legi de Nobles de Madrid. Però si als ulls els mancava en *Gepic*, havien trobat en canvi un mijà menys cruel de repel·lir la melancolia, amb una mena de *guerrillas* força acerbes, i especialment amb representacions teatrals. Aquestes funcions oferien als aprenents dramaturgs ocasió de lluir els seus talents. Diu que Víctor Hugo obtingué així els seus primers triomfs. A més, ell i el seu germà feien versos... Víctor començava ja a tenir aquesta abundor miraculosa de tota la seva vida, i el més estrany és que el metre i la cadença dels versos de la seva infantesa són gairebé tan harmoniosos com ho foren en una època més avançada de la seva carrera literaria. No va conèixer el barboteig i caminà sense encepegar pel camí de la perfecció.

En 1817 presentà un poema al concurs acadèmic i obtingué una menció, i hauria aconseguit el premi d'haver-se cregut els jutges que

fos tan jove; però imaginaren que el concursant es mofava d'ells quan escrivia: «Tinc quinze anys.»

Quan el Degà de l'Acadèmia Francesa, M. de Neufchâteau, conegué el geni precoç, s'interessà molt per ell, i li demanà que s'encarregués de traduir i refutar els arguments de Joaquin Isslaps a propòsit del famós Gil Blas, el destí del qual tan obscur havia quedat. Es inútil de dir que Víctor acompanyà la seva traducció amb unes notes i uns comentaris força atrevits, i que no deixaven subsistir cap de les raons del savi jesuïta... i continuà fent versos color de sol o color de boira, segons si els seus fantaseigs el duïen a sota el cel d'Espanya o a sota el cel de París.

Els anys passaven, i el talent de Víctor Hugo es feia més magnífic, la seva fama s'havia estès enfora del petit cercle que havia cregut en ell gairebé d'ençà de l'infantesa, i l'any 1829 publicà *Marion De Lorme*, drama prohibit de representar-se pel govern, *Hernani*, i un llibre de versos: *Les Orientales*.

Sembla que per *Les Orientales* hi passa un halè que acaricià els tarongers d'Andalusia i els sicomors de Castella. El poema titulat *Granada*, és una admirable descripció de les ciutats espanyoles, reflectides sobre el mirall romàntic de l'època.

Hernani, drama en cinc actes i en vers, fou representat a la *Comédie Française*, i durant aquesta representació es lliurà la primera batalla entre clàssics i romàntics.

Els dos partits estaven segurs de tenir raó, els dos partits comptaven a les seves files amb homes de talent i de valúia, els clàssics dequeïen, els romàntics creixien: totes aquestes raons eren suficients perquè fos encarnissada la lluita i definitiva la victòria. I ho fou.

Els romàntics s'amollaven al plaer de sorprendre els burgesos, i àdhuc d'espantar-los. Un va dir un dia a un cafè on menjava unes nous fresques i blanques: «Em fa l'efecte que m'estic menjant el cervell d'una criatura...» Això només perquè se'l miraven uns ciutadans pacífics que es quedaren, naturalment, estemordits.

Gairebé tots aquests joves portaven la barba i el cabell llarg, un chamberg, una capa espanyola i una ermilla vermella. Al contrari, els clàssics exageraven la discreció en la manera de vestir, portaven la cara rasa, i demostraven un gran disgust en veure les crineres i en sentir les vociferacions de l'adversari.

Calia, deien els romàntics, trencar les velles fórmules; Víctor Hugo ho va fer, la nit d'*Hernani*, a cops de geni, mentre els seus amics ho feien a cops de puny i d'espasa.

Es cert que la passió que posaven recíprocament els bel·ligerants per cixafar i ridiculitzar l'enemic arribava alguns cops fins al límit extrem de la raó. Es conta que al tercer acte del mateix *Hernani*, causa i pretext de la batalla d'idees que sotragava al món de les lletres, l'actor que feia el paper d'Hernani s'entrebancà al dir una sentència, i en comptes de dir: *Vieillard stupide, il l'aime*, el públic va poder creure que Hernani llençava a D. Ruy Gómez aquestes paraules estranyes: *Vieil as de pique, il l'aime*. Tan aviat com les paraules foren pronunciades, s'aixecà gran clamadissa. Els clàssics gemegaven sobre l'irreverència d'un minyó que tenia la gosadia de tractar un hidalgo, un Grande d'Espanya, d'*as de bastos vell*, mentre els romàntics exultaven i admiraven l'audàcia i la novetat de tal expressió. La segona representació fou una decepció pels uns, un consol pels altres, com fos que el còmic, refet de la seva emoció del primer dia, havia pronunciat correctament la frase litigiosa.

En el personatge de Hernani el poeta encarnà segurament el famós cap de colla anomenat *El Empecinado*, el qual combaté tan coratjosament contra el general Hugo representatiu de l'invasió estrangera, i del qual l'habilitat per amagar-se i afeblir els seus adversaris restà un problema. El mateix Hernani fou l'herald de tota l'escola romàntica; ell declamà els versos sonors, dels quals la forma nova refusava l'antiga prosòdia, ell ensenyà sobre les taules un amor encara inonegut allí, un amor furiós i patètic, i morí per la venjança de Ruy Gómez de Silva, aquell vell hidalgo sortit de la galeria de retrats del palau Maserano, i malgrat dels crits i dels xiulets del públic, restà vencedor; i ara, el mateix Hernani ha vingut a ésser un clàssic al seu torn, un *perruque* com deien despectivament en 1830!

En aquest drama escabellat es descobreix una Espanya ardent i grandiosa, ubriega de lleialtat, de punt d'honor, una Espanya apassionada on tots els homes tenen coratgia, totes les dones bellesa i virtut, i on l'amor no acaba si no és amb la mort. Clar de lluna i estocades. I poden passar els anys, qui en la seva joventut assistí a la representació del drama, ha d'estimar sempre més la terra que sense cap dubte l'inspirà al poeta.

Cal fixar-se en el contrast que formaven la vida privada de Víctor Hugo i les obres que publicava. Aquest home que vivia en el sí d'una família burgesa, temorega, retrògrada, proporcionava tota mena de municions als combatents de les lletres lliures. Els repartia armes, eloqüència, convicció, i preparava així, sense saber-ho, les generacions que, després d'haver lluitat per idees literàries, anaven a lluitar noblement per idees polítiques de llibertat i de democràcia que el poeta condemnava aleshores.

Jo no goso abusar de la vostra paciència, i sense aturar-me més estona a examinar les múltiples obres de Víctor Hugo, vaig a parlar-vos del drama que era encara preat com a l'obra mestra del romanticisme en el teatre, i el guspirejant precursor del qual fou *Hernani*. Parlo de *Ruy Blas*.

S'ha de creure que sempre atret per tot el que es referia a Espanya, Víctor Hugo llegia amb cura els llibres que li podien donar detalls sobre la terra dels seus somnis; sense cap dubte, va tenir entre mans les *Memoires de Mme. d'Aulnay sur la Cour d'Espagne*.

Mme. d'Aulnay era nada noble, en 1650. Obtingué una missió a la Cort d'Espanya gràcies a la seva mare la marquesa de Guadaña, i deixà una relació molt interessant de la seva estada a Madrid, a més de dues o tres obretes, i dels contes de fades que encara es llegeixen amb plaer.

Les memòries comencen en 1679 i acaben en 1681; però Madame d'Aulnay no s'accontenta de contar-nos el que s'esdevenia a la Cort de Carles II durant aquests dos anys, mes ens fa conèixer també les intrigues del regnat precedent; i tots aquests detalls, tant els retropectius com els altres, Víctor Hugo els estudià i aprofità. En resum, es pot dir que l'assumpte de Ruy Blas surt completament de les històries (veres o no) que conta Mme. d'Aulnay.

El primer episodi que interessà visiblement el poeta fou la devoció que la reina Maria Agna d'Austria inspirà a Valenzuela. Valenzuela era un cavaller arrogant i bell, que consagrà tota la seva vida als interessos de la reina; ella reconegué una devoció tan completa i sense parar-se en el malcontentament de la cort va fer de mica en mica del seu servidor l'home més poderós del regne. Aquest destí tan estrany acabà en un exili, essent la sentència dictada per D. Joàn d'Austria, que odiava el favorit.

En el personatge de Ruy Blas és fàcil de reconèixer Valenzuela, i en el de D. Salluste, D. Joàn, llevat la gràcia i l'afabilitat que, segons diuen, caracteritzaren el príncep. Es que el teatre té una òptica especial: el públic exigeix que l'home dolent ho sia del tot, i que l'home bo sia un sant, sense tenir en compte els matissos que comporta la natura humana. A més a Víctor Hugo li agradaven els contrastes d'ombra i de llum; representant Ruy Blas la llum, D. Salluste havia de representar l'ombra!

Com la reina María Agna d'Austria, malgrat de la seva ignorància del geni espanyol que no arribà mai, segons sembla, a comprendre, ni tan solament a conèixer, havia de fet actuat amb autoritat, el poeta cercà per servir-li de model una altra reina que no tingués una vida personal que la posés de relleu. Trobà així María de Neuburg, segona muller del rei Carles II. Però María de Neuburg no va fer sinó prestar el seu nom a la figura encisera que travessa el drama, blanca i pura com un raig de llum. La veritat és que la vida de presonera coronada que el poeta descriu, fou la de María Lluïsa de Borbón-Orleans, amb qui Carles II es maridà en primeres núpcies, i la qual morí de repent a 29 anys.

María Lluïsa de Borbón-Orleans, quan vingué a Espanya per celebrar les seves noces reials, era bella i encisera, la llibertat i l'alegria que regnaven a la cort de França l'havien acostumada a expressar sense reserva les seves impressions, qualsevulles que fossin! Això hagué de canviar. La pobre princesa hagué d'amagar els seus pensaments, fins els més innocents. Hagué de viure al costat d'un rei que la estimava, però que no sabia estimar, en el sí d'una cort esquinçada per les intrigues i preocupada, dels ministres fins als porters, pels seus propis interessos. Li donaren, per l'ofici de Cambrera Major, la duquesa de Terranova, dòna ambiciosa i d'una teocritat que no deixava a la reina ni un moment de repòs. Així la malaurada princesa hagué de suportar la vigilància insultant de la seva cambrera major, i l'amor fastiguejant del seu espòs supersticiós, quasi maníac, i les cartes d'amor del qual eren per aquest estil: «Senyora, fa molt de vent i he matat sis llops», mentre ella s'enterava temorega i piadosa de la misèria regnant a l'entorn del palau daurat, i de l'estat d'agitació d'un poble al qual mancaven el pa i la confiança en els seus sobirans.

En el segon i terç actes de *Ruy Blas*, gairebé totes les sentències que pronuncien els personatges surten del llibre de Mme. d'Aulnay. Víctor Hugo les traduí (si es pot usar aquest terme), en versos admirables. Fins les cartes misterioses que un enamorat desconegut feia arribar fins a la reina, cartes que ella entregava a la reina mare sense gairebé gosar de llegir-les, tenen aquí la vera carta i la traducció de Víctor Hugo. Això no vol dir que el poeta fos mancat d'imaginació, mes serveix per provar novament quant dominat era pel record d'Espanya, i com l'apassionava la seva història.

I amb *Ruy Blas* no s'acaba la sèrie d'obres-mestres que devem a un record tan gran i a una tal passió històrica. Abel Hugo, germà del poeta, en retornar d'Espanya publicà el *Romancero* general. Víctor s'aprofità dels estudis del germà, i tregué de l'admirable llibre algunes de les poesies més belles que hagi escrit. En *La légende des Siècles*, per exemple, un gran nombre de pessets de versos són adaptades, i gairebé traduïdes. S'hi troba un halè d'heroïsmes i de noblesa digne de l'il·lustre model que copià el poeta francès, i una forma l'harmonia de la qual és tan perfecta que no traeix la gloriosa música del vers castellà.

Jo hauria desitjat parlar-vos una mica de la *Légende du Petit Roi de Galice*, i de les *Chansons des rues et des bois*, però no em quedà gaire estona, i vull dir-vos uns quants mots a propòsit del segon viatge de Víctor Hugo a Espanya i de la seva estada a Pasajes.

Ja havia arribat el poeta a la glòria, la seva vida era una lluita perpètua per idees i ideals, el seu nom comença de ser sinònim de geni, però no obstant no se li havien esborrat de l'ànima les impressions de l'infantesa, volia tornar a contemplar les muntanyes, la mar, el paisatge espanyol, a sentir el sò de la llengua castellana, a cercar altra vegada inspiració en aqueixa terra on s'aixeca, al vent que passa per sobre els camins, la pols del passat.

Així vingué a Espanya l'any 1843. En arribar a les fronteres el poeta tingué l'impressió d'una suavitat estranya, i li donà aquesta impressió el soroll que feien les rodes d'una petita carreta de bous... Tal soroll oiós, ensordidor, li semblà una música encisera... era el mateix soroll, la mateixa carreta caminant treballosament sobre el mateix camí, arrossegada per uns bous pareguts als d'abans, i tots

els anys beneïts de l'infantesa tornaven a la seva memòria coronats de flors i plens d'alegria i d'esperança...

Víctor Hugo començà recorrent les ciutats que havia travessades en el seu primer viatge. Com passa sempre, el que li semblava immens quan era infant, li resultà petit aleshores. Les velles cases havien caigut, i les noves no tenien «color local»; hagué d'entrar a la ciutat d'Hernani per retrobar l'encant d'un dia, i el trobà tan bé que va acabar restant a Pasajes, que era en aquella època completament desconegut dels turistes. Quants de bells versos han sortit dels pocs dies que el poeta restà a Pasajes! I quantes dolces recordances se n'emportà al retorn, que no pogueren esborrar les tristes noves que l'esperaven a Rochefort: la seva filla i el seu gendre s'havien negat en una excursió pel Sena...

Vingueren per Víctor Hugo els afanys de la política, vingué l'exili, arribà el moment de glòria sense parella, llançà al món el mot màgic de llibertat, i la seva mort fou una deificació. Però fins als darrers anys, servà per Espanya un afecte i una admiració. No oblidava el que devia a la terra que donà aliment als seus primers somnis poètics, i que inspirà les obres que resten i duraran com les mostres del seu geni.

MARGUÉRITE MORENO

CARÀCTER CIENTÍFIC DEL NOU SISTEMA PEDAGÒGIC

D'estant d'aquestes planes, i d'un «Curs de Psicologia Escolar per a Mestres» ara en premsa, volem defensar la necessitat de constituir un nou sistema pedagògic, fundat en principis sòlidament científics i fonament filosòfics. El sistema vell, tal com ve funcionant a les nostres normals, es ressent de grossos defectes tècnics, que avui són imperdonables. Els avenços en els estudis experimentals, particularment d'histologia, de fisiologia i de química, imposen profundes modificacions en el mètode i en l'actuació de la nostra pedagogia. El nen que s'ha de formar i educar, té un cervell, té nervis, té sentits corporals, té vísceres i té unes operacions molt complexes que primer i abans que tot cal que sien conegudes, puix no és poca ni petita la intervenció de la matèria en les operacions de l'esperit. El dia que no s'hagués de formar sinó l'enteniment del nen, diríem al mestre que estudiés aquesta facultat i la cultivés; però com que en el desenrotlle integral del nen — objecte formal de la pedagogia — hi entren tot el còs i tota l'ànima, d'aquí que el mestre ha de conèixer suficientment l'estructura i el funcionament d'un i altra. Es completament impossible donar un pas en la pedagogia, sense conèixer d'una manera regular, maldament sien els elements de la psicologia fisiològica; és a dir, de tots els elements orgànics, el dinamisme dels quals té una relació o una finalitat psíquiques.

Tenint en compte el gènere d'acció que en les operacions espirituals exerceixen la constitució histològica i el quimisme cerebrals, igualment que el funcionament general de les vísceres i en particular del cervell, i les condicions biològiques de la sang i de la temperatura central; considerant, a més, la relació que guarden les lleis d'associació de neurones amb els fenòmens d'associació d'imatges, d'idees,

d'estats afectius i d'estats de consciència; dirigint la mirada, finalment, als diversos estats d'insuficiència o d'exageració, que en els diversos fenòmens de la vida mental, moral o afectiva del nen se revelen, estem fermament convençuts que el mestre, si vol complir degudament la seva missió, ha de ser *fisiòleg*, *psicòleg* i *psiquiatra*.

En efecte: no volem dir que el mestre hagi de llegir molts de llibres i qüestions que tractin de semblants matèries, sinó que, sia extensa sia escassa la seva lectura, tingui prou habilitat per formar concepte i diagnòstic segons les dades que li suministra la naturalesa material i espiritual del nen. Per tal raó diem que posseeixi les qualitats, no que solament hagi estudiat les matèries. No és igual saber psicologia, que ésser psicòleg.

Malauradament és massa cert que, fins al present, al mestre no se li han exigit les coneixences fisiològiques i biològiques que demana una professió tan lligada amb els processos de l'element somàtic o orgànic del nen. L'ànima exerceix totes les seves funcions sensitives mitjançant els òrgans materials; si aquests no estan disposats, si l'aparell perifèric o l'aparell central no estan en condicions de funcionar, l'ànima — forma substancial del còs — no podrà manifestar la seva virtut sensorial o sensitiva respectivament. Fins en l'ordre psicològic s'assenta com a principi absolut, que no es dona un sol acte mental, per abstracte que vulgui concebir-se, al qual no l'acompanyi una vibració material de neurones, més o menys intensa, segons sia la intensitat de l'acte mental; principi fecunde que ens permet d'amar fins els mateixos fenòmens de l'enteniment, de la voluntat, de la llibertat i de la consciència, en quant porten esforç i treball que fan vibrar les cèl·lules dels centres corresponents i les molècules de determinades regions de l'organisme. No és altre el fonament sobre què descansa la missió pedagògica, filosòfica i mèdico-legal de l'aparell de reacció de Wundt.

Insistent en la necessitat de conèixer les condicions en què funciona la matèria, en quant se relaciona amb l'esperit, direm que a tot mestre deuria ser-li exigit, al costat de l'*historial psíquico-pedagògic*, un *historial físico-pedagògic* de tots i cadascun dels nens. Aquest deu-

ria comprendre els llurs antecedents hereditaris, o sia la capacitat intel·lectual dels seus pares, la conformació orgànica, l'estat de salut i l'edat dels mateixos en el període de la seva concepció; les condicions en què es realitzà la seva primera nutrició en els períodes intra i extra-uterins, puix la misèria fisiològica i, en general, els trastorns viscerals, la manca de desenrotlle cerebral i de resistència orgànica davant les operacions de l'esperit, responen a defectes d'aquesta naturalesa. Coneguts tals antecedents, és mester que constin en l'història de referència totes les dades antropomètriques i mèdiques que guardin alguna relació amb el desenrotlle psíquic del nen.

No direm res sobre la constitució histològica del cervell i dels altres centres nerviosos, perquè és cert que la pedagogia no podrà donar un pas en l'estudi de les imatges i les seves lleis en quant van lligades a un procés de vibració neuronal, ni comprendrà la intervenció del mecanisme material com a condició dels fenòmens i de les malalties de la voluntat i de l'atenció, ni s'explicarà la major persistència de certs fenòmens de la consciència, si desconeix el funcionament de les cèl·lules nervioses que componen els centres. Rebre l'energia de l'exterior, emmagatzemar-la, transformar-la i enviar-la, tal és en síntesi el fisiologisme de la neurona. Les delicadíssimes funcions de la crosta cerebral, i la intervenció llur en el desenrotlle del psiquisme del nen, són un testimoni claríssim de la transcendència que la histologia encefàlica ha adquirit en el camp pedagògic. La clínica segueix demostrant que les alteracions bioquímiques o lesions de qualsevol mena, quan afecten greument el còs cel·lular, el nucli o els prolongaments, repercuteixen a les facultats mentals, i aquestes queden paralizades en el llur exercici per manca d'instrument i mecanisme material.

Després de la constitució histològica dels centres nerviosos, sens dubte, el que ha vingut adquirint una excepcional importància com a base científica de la pedagogia, ha estat el *quimisme cerebral*.

Efectivament. D'ençà de l'any 1812, que Vauquelin intentà el primer anàlisi immediat del cervell, i separà per l'alcohol una matèria blanca especial — l'actual *protàgon* — i una substància cristal·lina.

litzable, que denominà estearina cerebral; i d'ençà que Frémy, en 1841, descobrí l'àcid fosfoglícèric entre els productes de reducció de la substància blanca de Vauquelin, fins als nostres dies, sempre s'ha convingut que aquesta víscera conté elements químics, l'alteració dels quals podria dur greus desordres a les facultats mentals.

La química fisiològica, per avui, ha fixat aquestes dades: la substància grisa del cervell conté 83'5 grs. d'aigua i 16'5 de residu sec; la substància blanca, 69'9 aigua, 30'1 sec; el cervellet, 79'8 aigua, 20'2 sec.

Les substàncies grisa i blanca del cervell a l'estat fresc comprenen, segons Petrowsky:

	Grisa	Blanca
Albuminòides i matèries colàgenes	10'19	7'80
Lecitines	3'16	3'14
Cerebrina	0'10	3'01
Colesterina i grasses	3'43	16'64
Queratina i diverses substàncies	1'23	1'07
Sals	0'26	0'18
Aigua	81'62	68'25

Podríem seguir aquí la llista afegint-hi els components del nucli, com la *pirenina*, principi especial de què estàn construïts els veritables nuclèols; la *linina*, que lliga entre si els grans de cromatina per formar un retícul continu, constituint per tant la substància acromàtica del retícul; i altres que no creiem necessari recordar. Solament volem fixar-nos en les parts cromàtiques i en les acromàtiques de les cèl·lules nervioses, ja que tanta importància han vingut adquirint en els nostres temps.

La cèl·lula nerviosa, tractada pel mètode de coloració de Nissl, presenta algunes parts acolorides i altres no: les primeres se'n diuen *cromàtiques*, les segones *acromàtiques*. Les parts cromàtiques estàn constituïdes per una substància anomenada *cromatina*. Held i Macallum han trobat fòsfor o ferre en la tal substància. Encara que la seva significació funcional no és prou coneguda, les experiències histolò-

giques i químiques autoritzen per sostenir que la cromatina està en relació directa amb l'activitat pròpia de la cèl·lula considerada com a centre d'energia. Segons Marinesco, el corrent nerviós que arriba a la cèl·lula per les seves prolongacions protoplasmàtiques (dendrites) sofreix modificacions d'intensitat en travessar el còs cel·lular, gràcies als elements cromàtics del protoplasma. «La ona nerviosa — diu — sofreix un augment d'energia potencial degut a la commoció dels elements cromatòfils; les vibracions nervioses augmenten d'amplitud i d'intensitat.» La substància acromàtica, per a l'influx nerviós és un element de conducció: és la part fonamental de la cèl·lula, i de la seva integritat depèn l'estat del cilindre-eix i la mateixa vida de la neurona. La substància cromàtica és necessària per al bon funcionament de la neurona, i és com un element de reserva, que s'acumula dintre la cèl·lula durant el període de descans, i que desapareix a poc a poc en el període de treball.

La química fisiològica, i més concretament, encefàlica, ha deixat entreveure la sòlida probabilitat d'aquestes conclusions: 1.er) La cèl·lula, a l'estat d'activitat, augmenta de volum; la fatiga ocasiona l'atenuació volumètrica del còs cel·lular. 2.^{on}) L'activitat moderada beneficia al nucli i a la cèl·lula entera. 3.º) L'activitat exagerada de les cèl·lules minva i fins gasta per complet la cromatina, i altera la substància acromàtica. 4.^{rt}) Les cèl·lules exageradament cansades no tenen cap resistència per coadjuvar als actes psíquics; per tant, essent veritat que cada mena de treball mental té un nombre i regió de neurones (cèl·lules nervioses amb els seus prolongaments), que treballen amb independència, la pedagogia aconsella en tals casos la substitució de treball o d'estudi. Si es vol que les neurones conservin una capacitat màxima per al treball, se'ls ha de proporcionar una nutrició i irrigació sanguínea suficients, un treball moderat i un descans regular. Tal conceptuem un principi fonamental de pedagogia.

P. FRANCESC DE BARBENS

GUILLEM TELL

DE

FREDERIC SCHILLER

versió catalana

per

LES ALUMNES DE L'ESCOLA DE BIBLIOTECARIES

(Continuació)

ACTE PRIMER. — ESCENA II

A Steinen, en el cantó de Schwyz

Un tell davant la casa de Stauffacher, sobre la carretera i prop del pont.

WERNER STAUFFACHER I PFEIFER DE LUZERN *entren a l'escena enraonant.*

PFEIF. Doncs sí, Stauffacher, com vos deia, si podeu, no jureu fidelitat a Austria, manteniu-vos ferm a l'Imperi com fins aquí. Deu vos conservi la vostra antiga llibertat.

(Estreny corament la seva mà i es disposa a abandonar l'escena.)

STAUF. Quedeu-vos fins que la meva dòna torni. Són el meu hoste aquí com jo soc el vostre a Luzern.

PFEIF. Grans mercès, és necessari que avui m'arribi a Gersau. Encara que tingueu de sofrir l'avarícia i impertinència dels vostres governadors, porteu-ho amb paciència! Es pot canviar aviat de situació. Pot governar un altre emperador. Si són d'Austria, sereu sempre els seus esclaus.

(Deixa l'escena. Stauffacher s'asseu tot trist en un banc que hi ha sota del tell. GERTRUDIS, la seva dòna, entra, es queda aprop d'ell i el contempla una estona en silenci.)

- GERT. Tan malencònic, amic meu? no et reconec. Ja fa dies que et veig silenciós com si estessis aturmentat per tristos pensaments. Una pena callada és impresa en el teu cor. Confia-me-la; jo soc la teva esposa fidel i tinc dret a reclamar la meitat dels teus pesars. (*Stauffacher li estreny la mà i guarda silenci.*) Què és lo que pot oprémer el teu cor? Dignes-m'ho. Deu ha beneït la teva activitat, la teva fortuna prospera, les granges són plenes, les vaques i els cavalls han tornat feliçment de la muntanya per passar l'hivern a les estables, aquí tens una casa rica com palau de noble, bastida en bona fusta i gust artístic, per ses nombroses finestres rebem llum clara i bella; està pintada d'escuts de colors, sentències plenes de seny que els passants llegeixen i admiren.
- STAUF. La casa és ben bastida i ben furnida. Mes ai! el fonament sobre la qual descansa... trontolla.
- GERT. Werner meu, digues-me, què vols dir?
- STAUF. Fa uns quants dies, em trobava jo assegut davant d'aquest tell com avui, pensant amb goig en el que havíem fet; quan veig arribar el governador que venia del seu castell de Kussnacht acompanyat dels seus cavallers. Al passar davant d'aquesta casa va aturar-se estranyat. Vaig alçar-me immediatament i amb respecte, perquè tenia davant l'home que representa l'emperador en aquest país. «De qui és aquesta casa?» va preguntar-me amb mala intenció, perquè bé s'ho podia pensar de qui era. A això, vaig ripostar tot seguit i amb humilitat: «Aquesta casa, senyor governador, és del meu senyor l'emperador i vostra, i meva en feu.» Llavors replicà ell: «Jo soc el regent en nom de l'Emperador en aquest país i no vull que un pagès construeixi cases a la seva pròpia voluntat i hi visqui lliurement com si fos el senyor de la terra. Ja m'entendré jo per privar-vos-en.» I dit això, esparonà el cavall i partí tot sorrut. I jo restí amb l'ànima apesada, pensant en les paraules d'aquell malvat.
- GERT. Vols escoltar un bon consell de la teva dòna que tant te vol? M'honoro de ser filla del noble Iberg, home de molta experiència. Quan amb les meves germanes passava les llargues nits d'hivern filant llana a casa del pare, s'hi acoblaven

també els caps del poble i llegien les constitucions dels antics emperadors, i en les converses s'ocupaven del bé del poble. Jo escoltava sempre amb molta atenció i sovint pronunciaven sàvies sentències que han restat gravades en el meu cor i memòria. Escolta, doncs, i judica el que vull dir-te. Això que et dóna turment ara, jo ho veja fa temps. El governador et guarda rancúnia perquè tu li ets un obstacle, com sia que els habitants de Schwyz no volen subjectar-se a la nova dinastia, sinó romandre fidels i fermes a l'imperi com els seus avantpassats ho havien fet. No és veritat, Werner? digues-ho si mento.

STAUF. Així és, en efecte; aquesta és la rancúnia de Gessler contra mi.

GERT. T'enveja perquè vius feliç i lliure a la teva pròpia heretat, mentre ell no en té. Tu posseeixes aquesta casa per dret feudal del mateix emperador; tu la pots mostrar com el príncep de l'imperi mostra els seus països: perquè sobre tu no coneixes altre senyor que aquell que és el més alt a la cristianitat. Ell a casa seva no és més que el fadristerne i no posseeix sinó la capa que el tapa; però mira la felicitat de tot home honrat amb enveja, i ja fa temps que ha jurat la teva ruïna. Encara no ho ha aconseguit, però vols esperar que hagi satisfet en tu el seu mal desig? L'home de seny ho prevé tot.

STAUF. Què hi puc fer?

GERT. (*Acostant-se-li.*) Escolta. Tu sabs que aquí a Schwyz tot-hom es plany de l'avarícia i tirania del governador. No dubto tampoc que allí a l'altra banda del llac els de Unterwalden i Uri estàn cansats de tanta opressió i d'aquest jou feixuc. Landenberg treballa allí amb tanta de gosadia com aquí Gessler. No arriba cap barca que no ens anunciï noves desgràcies i violències del governador. Però, fóra bo que alguns dels homes de bon cor us apleguéssiu en secret i tractéssiu d'acabar aquesta opressió. Deu no us abandonarà i protegirà la bona causa. No tens cap amic a Uri, digues, a qui obrissis el teu cor?

STAUF. D'homes honrats en conec molts allí i cavallers nobles amb

els quals tinc intimitat i puc confiar-los-ho tot (*S'aixeca*). Estimada meva, quina tempesta de pensaments agosarats despertes en el meu pit tranquil! Tu em mostres a la llum del dia lo més íntim meu, i el que jo no gosava a imaginar en secret, tu ho reveles amb llengua lleugera. Has reflexionat el que m'aconselles? En aquesta assossegada vall, tu crides la salvatge discòrdia, i el sò de les armes, i un feble poble de pastors ens aventurariem a anar a lluitar contra el senyor del món? Això fóra el pretext que només esperen per amollar sobre aquest pobre país les hordes salvatges dels llurs guerrers; i dominarien per dret de vencedor i amb l'excusa de càstic farien desaparèixer les velles cartes i constitucions de llibertat.

GERT. Vosaltres també sóu homes que sabeu manejar la destreal, i els valents Deu els ajuda.

STAUF. Ah! esposa... La guerra és un furiós flagell: colpeix ramat i pastor.

GERT. S'ha de sofrir el que el cel envia; cap noble cor pot suportar l'iniquitat.

STAUF. Aquesta casa, que nosaltres hem construïda tot just, que és la teva il·lusió, la guerra cruel la incendiarà.

GERT. Si jo sabia que el meu cor l'encadenen els béns terrenals, agafaria amb la meva pròpia mà una teia encesa per calar-hi foc.

STAUF. Creus en la humanitat? La guerra no respecta ni el tendre infant al bres.

GERT. La innocència té un amic en el cel. Mira sempre davant teu, Werner, mai eniera!

STAUF. Nosaltres, els homes, podem morir lluitant braument; però vosaltres, quina serà la vostra sort?

GERT. L'últim recurs, està també obert pels febles: un salt daltabaix d'aquest pont me fa lliure.

STAUF. (*Abraçant-la.*) Qui estreny sobre el seu pit un cor com aquest, pot combatre amb alegria per la seva llar, sense témer l'exèrcit de cap rei. Vaig immediatament a Uri. Allí viu un hoste meu, el Sr. Walter Furst, que pensa igual que jo. Allí també hi trobaré el noble baró de Attingshausen, que encara que

sigui de llinatge enlairat, estima el poble i respecta els antics costums. Amb ells dos m'aconsellaré com defensar el país dels enemics. Adeu: quan sigui fóra, porta amb bon seny el govern de la casa. Dóna pròdiga al pelegrí que fa via cap a la casa de Deu, al monjo piadós que capta pel seu convent! Que s'acomiadin satisfets! La casa de Stauffacher no nega a ningú el seu abric. Està a la carretera oberta, i és sostre acollidor per tots els vianants. (*Mentre es dirigeixen cap al fons, TELL i BAUMGARTEN apareixen a l'escena.*)

TELL. (*A Baumgarten.*) Ara ja no teniu necessitat de mi. Entreu en aquesta casa on viu Stauffacher, pare dels oprimuts. Allí el veig, és ell mateix. Seguiu-me, veniu. (*S'adrecen cap a ell. Canvia la decoració.*)

ESCENA III

La plaça pública d'Altort

Al fons, a una certa alçada, s'edifica una fortalesa, les obres de la qual estan ja força avançades perquè aparegui la forma del conjunt. La part de darrera està llesta i la de davant acabant-se. En el lloc mes alt de la fatxada, un guixaire enfilat. Tothom treballa.

CAPATÀS DE LES OBRES. — UN MESTRE PICAPEDRER.

PALETES I MANOBRES.

CAPAT. (*Amb un fuet atia els operaris.*) No aneu tan a poc a poc! Viu! acosteu les rajoles, la calç, el morter. Si el senyor Governador ve, que vegi l'obra avançada. Roncegeu com els crancs! (*A dos peons que arriben.*) D'això en dieu anar carregats? Doncs hi anireu el doble! On s'és vist això, robar d'aquesta manera el jornal!

1.er MAN. Ja és ben trist que nosaltres mateixos haguem de portar les pedres per construir la nostra presó.

- CAPAT. Què mormoleu? Això és un poble que no serveix sinó per munyir les vaques i gandulejar per la muntanya.
- UN VELL (*que arriba carregat.*) No puc més.
- CAPAT. (*Donant-li un cop.*) De pressa, vellot, al treball.
- 1.er MAN. (*Al capatàs.*) Que no teniu entranyes, que obligueu a una feina tan dura a aquest pobre vell que ni forces té per arrossegat-se?
- PICAPEDRER I ALTRES OPERARIS. Això clama al cell!
- CAPAT. (*Al primer manobre.*) Cuideu-vos de vos, jo compleixo amb la meua obligació.
- 2.^{on} MAN. Mestre, com se'n dirà de la fortalesa que construïm?
- CAPAT. «Presó de Uri» se'n dirà. Ja us ajupireu sota aquest jou.
- MANOBS. «Presó de Uri»?
- CAPAT. Què té això que us faci riure?
- 2.^{on} MAN. Amb aquest casinyot voleu ajupir Uri?
- 1.er MAN. Ja ho veurem quantes tauperes com aquesta s'hauràn d'apilar fins que en surti una muntanya com la més xica de Uri.
(*El capatàs se'n va.*)
- PICAP. Tiraré al llac més profunde aquest martell que m'ha servit per aquest maleït edifici.
(*TELL i STAUFFACHER arriben.*)
- STANF. Oh, tant de bo no hagués mai viscut per no veure aquestes coses!
- TELL. Aquí no s'està bé, Anem's-en.
- STAUF. Estic a Uri, a la terra de la llibertat?
- PICAP. Oh, senyor! si solament haguéssiu vist els subterranis de les torres. El qui hi habiti, no sentirà pas més el cant del gall.
- STAUF. Deu meu...
- PICAP. Mireu aquestes illades; aquests contraforts! estàn bastits com per l'eternitat.
- TELL. El que mans construeixen mans poden aterrar. (*Senyalant la muntanya.*) La casa de la llibertat, Deu ens l'ha erigida.
(*Se sent un timbal, arriben homes armats portant un berret sobre una llança. Els segueix el NUNCI. Nois i dones s'estrenyen en munyor.*)

GUILLEM TELL

1.er MAN. Què vol dir aquest timbal? Escoltem! Fèu atenció!

PICAP. Quina mascarada! Per què serveix aquest berret?

NUNCI. En nom de l'emperador! Escolteu.

OBRERS. Silenci, escolteu!

NUNCI. Veieu aquest berret, gent d'Uri? Serà col·locat damunt d'una columna en mig d'Altorf, en el lloc més enlairat, i aquesta és la voluntat i el propòsit del governador: a aquest berret se li han de retre les mateixes honors que a ell mateix. El saludareu agenollats i amb el cap descobert. D'aquesta manera coneixerà el rei els obedients. Qui desatendrà l'ordre del rei ho pagarà amb vida i hisenda.

(La munier esclafeix a riure; el timbal torna a batre; surten de l'escena.)

1.er MAN. Quines empescades té el governador! Obligar-nos a saludar el seu berret! Digueu: se li ha acudit mai a ningú semblant idea?

PICAP. Nosaltres agenollar-nos davant d'un berret? Això és jugar amb la gent de bé.

1.er MAN. Si encara fos la corona imperial... Però el berret d'Austria, que el vaig veure penjat en el trone on donen els fèus!

PICAP. El berret d'Austria!... Calla! Això és un llaç que ens para l'Austria per traïr-nos!

OBRERS. Cap home que tingui dignitat es conformarà a semblant ignomínia!

PICAP. Veniu, aconsellem-nos amb els altres. *(Se'n van.)*

TELL. Stauffacher, ara ja esteu enterat... Adeussiau, Stauffacher!

STAUF. Aon aneu? Oh, no us en aneu tan de pressa!

TELL. La meva casa està privada del pare. Adeussiau!

STAUF. Tinc el cor tan ple, que necessita expansió.

TELL. El cor feixuc no s'alleugereix amb paraules.

STAUF. Però les paraules poden dur-nos als fets.

TELL. L'únic fet per ara, és paciència i callar.

STAUF. I s'ha de sofrir el que és intolerable?

TELL. Els sobirans adalerats governen poc temps. Si el vent s'aixeca de les seves goles, s'apaga el foc, les naus cerquen el port a tota pressa, i l'esperit infernal passa per sobre la

terra sense deixar rastre. Que cadascú visqui tranquil a casa seva. Al pacífic se'l deixa de bon grat en pau.

STAUF. Així penseu?

TELL. L'escorçó no mossega si no se l'irrita. Al final es cansaràn ells mateixos si veuen que el país resta assossegat.

STAUF. Si tots estéssim units, podríem fer molt.

TELL. En un naufragi, el que està sol se val més fàcilment.

STAUF. Tan fredament deixeu de banda els assumptes comuns?

TELL. Ningú no pot comptar amb seguretat sinó amb si mateix.

STAUF. Els febles units esdevenen també poderosos.

TELL. El fort és més poderós tot sol.

STAUF. Així la pàtria no pot comptar amb vós si en la desesperació s'aferra a la força?

TELL. (*Allargant-li la mà.*) Tell cerca una ovella perduda a l'abim i s'apartarà dels seus amics? Del que feu no me'n digueu res; no puc reflexionar ni escoltar gaire estona. Si necessiteu de mi per un acte decidit, crideu a Tell, que no faltará. (*Abandonen l'escena per diferents costals. Tot d'una s'aixeca una cridooria i tumulte de gent al voltant de la bastida de la fortalesa que es construeix.*)

PICAP. Què passa?

Ier MAN. El guixaire ha caigut del teulat.

BERTA. S'ha mort? Correu, salveu-lo! I si n'hi ha necessitat, aquí va aquest or! (*Llença ses joies al poble.*)

PICAP. El vostre or!... Tot ho pagueu amb or! Si arrabassen el pare del fill i el marit de la dòna i heu portat desolació en aquest món, tot penseu que es compensa amb or. Aneu!... Abans que vinguéssiu, érem gent feliç; d'ençà que sóu aquí ha començat la desesperació.

BERTA. (*Al Capatàs de les obres, que torna amb el caigut.*) Viu? (*El Capatàs fa un signe negatiu.*) Oh! Palau malastruc! Construit fores amb maledicció, i amb maledicció seràs habitat. (*Se'n va.*)

(*Seguirà*)

POSITIVISME I IDEALISME EN LA CIÈNCIA DEL LLENGUATGE

per KARL VOSSLER

(Continuació)

La tesi seria certa, si el que parla identifiqués positivament A amb B, això és, l'idea amb l'expressió. Els veritables artistes del llenguatge, però, romanen sempre conscients del caràcter metafòric de totes les llurs paraules. Ells corregeixen i completen constantment una metàfora amb una altra, permeten que les paraules es contradiguin i sols curen de servir la unitat i la fixesa del pensament. $A=B$ és per a ells sempre un postulat, però no mai un teorema. Els postulats resten sempre fora del domini lògic. En el fet de la facultat humana del parlar hi ha sempre acabat i vivent el compliment d'aquest postulat, i això molts mils d'anys abans que a algú s'hagués acudit l'idea de plantejar aquest postulat. $A=B$ és la condició fonamental de la nostra vida espiritual. Aquell que la nega, comet un suïcidi intel·lectual. Aquell que l'afirma, obeeix els preceptes de la seva natura, sense que per això faci mal o bé de cap de les maneres a la lògica; perquè la lògica sols comença al darrera del llenguatge i mitjançant el llenguatge, però no abans d'ell o sense ell. I heusaquí tot el que volíem dir pel que toca a la *Raison logique*.

I de la mateixa manera que no hi ha *Raison logique*, tampoc hi ha *Raison phonétique* o bé *hasards de la forme* que determinin el genre dels noms. Fins a quin punt és casual la relació entre la forma fònica i el genre o sexe gramatical de les paraules, pot

veure's davant la llarga sèrie de formes de doble gènere, tals com *un amour - une amour, un œuvre - une œuvre, un couple - une couple* (1), etc. La forma romàn la mateixa, però amb el gènere es diferencia al mateix temps l'idea.

En totes les llengües passa, i això en la majoria de les vegades sense greu perill de la mutual intel·ligència, que un mateix símbol acústic és empleat com representació de diferents idees. Quantes significacions distintes no arriba a tenir el nexa fònic del mot *amour*! El cas invers és teòricament impossible, i en la pràctica té lloc solament en boca d'aquelles persones que no dominen la llur facultat de parlar. Per tal mena de gent no existeix cap diferència entre un *amour* i *une amour, un foudre* i *une foudre, il verra* i *il va voir, je l'aime* i *je l'adore*. L'art de la paraula amb tot consisteix precisament en saber enllaçar amb els més fins maticats fònics, flexius, sintàctics i lèxics un maticat corresponent de les idees. Dit amb altres paraules: en totes les llengües hi ha homònims; però els sinònims o bé són faltes de llenguatge o un concepte no gens científic nascut d'una interpretació deficient del material de la llengua. Solament dintre la Lògica, en la qual pensament i paraula resten separats, pot haver sinònims. Els sinònims lògics són nomenats tautologies.

El que havem dit de les frases, grups de paraules i paraules, ha de tenir consegüentment aplicació als fragments de paraules, prefixes, sufixes, etc. La gramàtica positivista de la llengua francesa parla, per exemple, d'un sufixe femení *-e; court - courte, vrai - vraie, voisin - voisine*; d'un altre *-esse; poète - poëtesse*; d'un altre *-trice; électeur - électrice*, etc.; i es considera aquests sufixes talment com si amb ells fos enllaçat d'una manera immanent i constant el concepte de la feminitat. La feminificació és, com s'acostuma a dir, la funció d'aquests sufixes. Ara bé; passa de vegades que una paraula que originàriament era masculina o neutra, reb per obra de qualsevulla atzar una forma fònica que

(1) G. E. Mützner, *Französische Grammatik*, 3.^a ed., II, § 45.

recorda, per sa terminació, les dessinències femenines ja existents; llavors pot ocórrer que, seguint també la tendència de sa significació, passi a la classe dels femenins. Així ha passat amb el neutre llatí *opera* convertit en *une œuvre*, *amuletum* en *une amulette*. En les dessinències *-e*, *-ette* tindriem el fonament del canvi de genre. O bé al revés: femenins primitius esdevenen masculins: *plantaginem*=*un plantain*, on hauria tingut lloc una nomenada nivellació amb masculins com *le nain*, *le refrain*, etc.

Mes, en pura veritat, la semblança fònica no és pas la causa, sinó la condició o el pretext per al canvi de genre. Si la consonància fos la causa, també *la main* hauria tingut de convertir-se en mot masculí.

La opinió que determinats sufixes tenen també determinades funcions, és no-científic. Una altra error de l'escola positivista. Un sol i mateix sufixe pot posseir els més diversos maticis i, finalment, canviar de funció segons es trobi unit amb diferents radicals: *maitresse* no es troba, respecte a *maitre*, absolutament en la mateixa relació que *moinesse* respecte a *moine*. *Lehrerin* en alemany no es relaciona amb *Lehrer* de la mateixa manera, com *Mann* amb *Männin*. Si *Lehrerin* és aproximadament la forma femenina de *Lehrer*, *Männin* podria ésser la deformitat femenina, la caricatura de *Mann*.

Les mateixes consideracions podríem fer sobre els sufixes de la flexió verbal. El sufixe francès de futur pot, segons els casos, tenir les funcions més diferents, i ha d'ésser traduït en alemany alternativament amb *wollen*, *können*, *mögen*, *werden*, *dürfen*, *sollen*, etc. La divisió gramatical de Futur i Present no coincideix de cap manera amb la divisió cronològica de futur i present; la divisió gramatical de masculí i femení no té res que veure amb cap divisió zoològica. Ni tampoc inclou, com alguns han sostingut, judicis de valor ètics o estètics. Jo servo el record d'un excèntric i passonat misògin que vaig conèixer, el qual es prenía seriosament aquesta opinió, i en les seves detestables poesies s'entretenia en masculinificar implacablement tots aquells mots

femenins que li semblaven designar coses dignes d'estimació. Així ell deia *der Sonne, der Luft, der Nachtigall* (1). Una vegada que jo vaig dir-li que els antics trovadors tractaven la dòna amada de «senyor» (*midons*), va començar a cavilar que el seu procediment era una espasa de doble tall, i que podia ocasionar, en lloc d'un rebaixament del femení, una profanació del masculí, i que era una empresa no gens segura la de filosofar amb el llenguatge i cercar conceptes de valor en les seves formes.

La determinació del gènere en la llengua és, com tot parlar, d'acord amb sa natura, simbòlic o metafòric, o, si es vol, antropomòrfic en el sentit més ample del mot. L'home projecta son propi esperit en les coses. Son parlar és una activitat individual de la seva facultat de conèixer l'individual: fantasia, intuïció, creació estètica; i no conté ni el més lleu element lògic. Per això el parlar de l'un no és determinant del parlar de l'altre. Per al romà el sol és masculí, per a l'alemany és femení. Ambdúes intuïcions tenen un fonament atendible; però no en el sol, sinó en l'individu parlant.

Pot passar que al lingüista en molts de casos resulti extremament difícil i potser també pràcticament impossible de reconstruir exactament la intuïció que fou de decisiva eficàcia en l'individu parlant quan aquest atribuï a una cosa determinada mancada de tot sexe un determinat sufixe de gènere o li ajuntà un article masculí o femení. Però realment és molt més fàcil de descobrir una ocasió o pretext extern, com la consonància o analogia fònica, o bé un canvi de sufixe.

Tan bon punt en una esfera científica s'ha pres a fer de senyor el Positivisme, el «treballar científicament» no és cap art ni per a la més feble intel·ligència, però tampoc no és cap veritable joia per aquell que tingui dots científiques.

(Seguirà)

Trad. de M. DE MONTOLIU

(1) *Sol, aire, rossinyol*, que en alemany són femenins.

ASSAIGS DE TEORITZACIÓ ESTÈTICA

II

CONSIDERACIÓ DE LA BELLESA COM A DEFINICIÓ

El jòc és una posició estètica, això és, de creació. Jòc és i senyala la intervenció intel·ligent sobre una forma, quan la valor d'aquesta ha estat superada, i la intel·ligència es situa, en relació a aquella forma, en una posició d'excedència. Això senyala, així, que aquesta excedència, aquesta situació de superació intel·ligent sobre la forma, determina una intervenció i una actuació pura intel·ligent, arbitrària, sobre ella. — Quan aquesta excedència no existeix — posició de treball, — la intervenció i la determinant és de la forma, manifestant-se expressivament, sobre l'intel·lecte; una tensió d'explicació: quan ella existeix, la intervenció és de l'intel·ligència sobre la forma; això és, una posició de creació. Allò que caracteritza, doncs, el jòc, és aquesta posició superior, de superació al coneixement i l'explicació d'una valor.

Jòc és, així, una funció creadora, entenent creació en un concepte d'intervenció i d'arbitració, i de funció determinant de l'intel·ligència. Es d'evidència que una posició de l'intel·lecte inferior a una valoració expressiva exterior, natural, no senyala aquesta creació, o exercici lliure de la funció creadora; sinó que és, sempre, sotsmissió de aquesta intel·ligència a una valor fatal, imposada. I és quan aquesta valor fatal és superada i eliminada la seva determinant d'intervenció sobre l'intel·lecte, que la intel·ligència pot exercir una funció creadora, interventora, d'objectivació intel·ligent.

Posició aquesta, la de creació i d'intervenció, la única posició estètica, això és, productora d'un resultat de bellesa. Tenim ja defi-

nida l'Estètica com a ciència universal del jòc; i si entenem aquest jòc com una posició en la qual la determinant única és la intel·ligència, això és, no una posició de subjectivació — treball, — sinó d'objectivació, d'extensió, de creació i d'invenció, o funció de la qual la única determinant i actuació és d'intel·ligència sobre un producte de raó — que és l'assimilació, la coneixença i l'explicació d'una valor externa, — tindrem l'explicació de jòc, significada com una posició estètica, constituïda solament quan l'actuació és de creació i d'invenció i determinació d'una forma nova.

El que caracteritza i significa d'una manera clara aquesta actuació de jòc, és aquella posició que senyalem; és a dir, que tots els elements d'aquesta actuació són una valor i tenen una significació d'intel·lecte. Actuació senyalada per una excedència i una superació de l'intel·ligència sobre la coneixença i l'explicació d'una forma; això és, una posició superior a la del coneixement; i aquesta posició és la de creació. I com a termes del procés i de l'actuació: aquell coneixement i explicació d'una valor externa, que per tal com senyala una equivalència entre aquella valor i el coneixement, és una posició d'intel·lecte; és, senyalant el terme d'una actuació de treball, una raó de la forma. I després, l'actuació sobre aquesta coneixença i aquesta raó; que, essent significada i produïda per aquella superació a una posició de coneixement, deu ésser necessàriament una actuació intel·ligent, arbitrària. — Tenim, així, senyalada l'estètica com a ciència universal del jòc; la posició de jòc, com la única posició estètica; i aquesta, posició de creació; i aquesta posició, existent solament quan té un procés i una determinant de l'intel·ligència. Entenent, així, aquesta creació com una valor i una actuació intel·ligent.

Aquesta actuació la nomenem creadora; per tal com ella és i es significa, no per la coneixença i una actuació subjectivadora, de personalització, això és, de pura explicació, sinó per una objectivació, per una determinació de l'intel·ligència; això és, determinada per l'acció d'un agent i d'una potència, que està defora d'una forma, externa a ella, i que la determina i plasma. — Creació, així, no és més que una intervenció sobre una forma, quan l'intel·lecte està situat

en un pla i un concepte superior al coneixement, això és, a la idealització d'aquella; quan resta i actúa una energia i una actuació, superior a la de coneixement. I aquesta actuació, que és la de jòc i de creació, és la que nosaltres nomenem *funció definidora*.

La definició entra per enter, no en el domini de la raó—això és, del coneixement, de l'explicació,—sinó altrament, al de la lògica de la invenció, de la construcció. En altres termes, i entenent el jòc, això és, la creació, com a definicions de la forma; el treball ens explica les coses, les raona; el jòc, les defineix, els dóna una construcció. O sigui la definició; per la superació al coneixement d'una forma — això és, per l'excedència del nostre intel·lecte per damunt de la funció cognoscitiva, — donem a aquesta forma una construcció lògica. La definició és, així, alguna cosa pertanyent al domini de la lògica; i aquesta funció definidora és allò que constitueix l'actuació de jòc, de creació. — La definició senyala una gradació superior al coneixement; la de coneixement és una funció imposada a la nostra intel·ligència, és la resistència a una valor i una exposició fatal; la definició és una funció de la qual la determinació està en la nostra intel·ligència, i la formació pertany al fur de l'invenció. És una construcció lògica, deduida; d'objectivació i extensió intel·ligent.

El fet de la definició, així, és la continuació d'una creació. En el treball, això és, en funció de coneixement, l'intel·lecte no va a crear, sinó a explicar-se i comprendre una creació, i fer-la raonable, això és, a fer-la matèria de coneixement i de raó: mentre l'intel·lecte actúa en aquesta posició, i l'actuació és de lluita de potència contra una resistència superior, la intel·ligència està en posició inferior al fet i la valor d'aquesta creació; quan la potència i la resistència s'igualen, i tenen aquella valor i l'intel·lecte un equivalent d'igual expressió, l'intel·lecte s'igual a al fet d'aquella creació, està respecte d'aquest en una situació de coneixement. I és aleshores, si actúa una excedència de la intel·ligència damunt d'aquesta valor, que aquella crea, continua el procés de creació, inventant ja.— Fins ara, la valor i la potència creadora era superior a l'intel·ligència; ara,

aquesta supera aquella potència. Fins ara, la funció era de racionalització; ara de construcció lògica. Això ens avala el que diem: que el treball és el procés del coneixement; i el jòc el procés de la definició.

La matèria primera, que provoca com a element excitant a la primera posició, això és, la de treball, que porta i provoca a la funció de coneixement, és una valor d'expressió externa, entenent externa en el concepte d'imposada, fatal, natural, la qual es manifesta sempre expressivament. Tot element de formació natural és sempre i es presenta com una valor expressiva; no pas com a idea i plàsticament com a forma, sinó amb una excedència d'expressió. La primera funció de l'intel·lecte és la constatació d'aquesta valor expressiva, que és, quant a la nostra raó, una valor negativa, i com a tal, ella provoca una primera funció de l'intel·lecte; aquesta funció, de pura racionalització, de lluita per la personalització pel coneixement, és funció de treball. Notem — que això ens donarà la diferència de l'impulsió que determina que una actuació sigui de treball o de jòc — que aquesta valor negativa és una exposició fatal, imposada a l'intel·lecte: que té una constatació necessària.

El treball es caracteritza per una racionalització, que és la funció de coneixement i explicació d'aquella valor; això és, aquesta funció de idealització. Treure d'aquella valor tota la seva excedència expressiva, enumerativa, particular per fer-la i convertir-la en una valor i concepte d'intel·lecte, un element de raó: matèria de coneixement, no adversa a la nostra raó i el nostre coneixement. Quan aquella valor expressiva, que és la quantitat negativa, primera, provocadora a la funció de coneixement, es resol en un concepte d'intel·lecte, s'opera una conversió d'aquella valor negativa, en una equivalència positiva, això és, valor i concepte de raó i de coneixement. Aquesta conversió és idealització, i la seva resultant idea; funció, aquesta, que senyalàrem era l'actuació filosòfica, la fi de la qual és el coneixement, i cercar una equivalència entre el medi i l'intel·lecte; suprimir i eliminar, per a l'intel·ligència, la valor d'una cosa fatal, fer raonable i explicable tota la valor externa. — En la plàstica, la significa-

ció d'aquest fet, la trobem en el pàs d'allò que és expressiu a allò que és formal.

Aquest resultant, de solució de l'expressió en la forma, és el que nosaltres nomenem harmonia. En la forma externa sempre l'existència d'una excedència ens el manifesta expressivament; i aquesta excedència és allò que de valor i concepte no intel·lectiu existeix en la forma; això és, la forma és idea, raó, valor d'intel·lecte; no cap cosa que existeixi dins aquella valor externa, sinó una abstracció, i un concepte pur d'intel·lecte. Es per enter producte de raó, resultant d'una subjectivació. Quan l'expressió troba en el nostre intel·lecte una solució, una forma, això és, quan idealitzem una expressió, diem de l'equivalència o correspondència que establim entre el que és expressiu i el que és formal, que és harmonia. Quan, obtingut el concepte d'harmonia d'una valor, la seva valor expressiva, pot ésser limitada per aquell concepte d'intel·lecte, d'idea, per aquella forma, aquest diem també que és un producte i una manifestació harmònica. I per tal, quan no existeix aquesta correspondència entre l'expressió i la forma, entre les valors exteriors i la nostra idea d'elles, això és, el nostre concepte intel·lectiu de forma, diem que aquella és una manifestació no harmònica. — En conseqüència, diem existent l'harmonia, quan l'intel·lecte despulla la forma de l'excedència expressiva per la qual es manifesta.

L'harmonia, doncs, no senyala un grau de bellesa, sinó una correspondència entre un fet exterior, això és, expressiu, i el nostre concepte i valoració intel·lectual de la forma. No és així l'harmonia alguna cosa d'objectiu, sinó sempre la subjectivació d'una valor; això és, quan una manifestació expressiva troba en la nostra raó una correspondència, un terme de coneixença, aquella valor diem que és una manifestació harmònica; quan una manifestació no troba aquesta correspondència, és per a la nostra raó i el nostre intel·lecte, no harmònica. Així, una forma no bella — sota un concepte de plàstica estricta, — pot ésser harmònica, això és, trobar el concepte que li correspongui en el nostre intel·lecte. I recíprocament: una valor harmònica pot no ésser bella.

Tal com la signifiquem i expliquem, l'harmonía és el producte resultant d'una actuació de treball. Treball diem que l'entendem com una funció de coneixement, això és, de subjectivació; quan una actuació de treball, respecte d'una valor externa, té terme, és quan posem la raó d'aquella, és a dir, la coneixem. Això és: un terme d'harmonía té compliment quan les valors se resolen en un terme d'intel·lecte.

Hem explicat la primera part d'un procés; això és, davant una determinant, o valor negativa externa, fatal, l'actuació de l'intel·lecte és de treball, i el terme d'aquesta actuació, l'assolir un resultat d'harmonía.

Quan existeix una excedència de la potència sobre la resistència, això és, quan la intel·ligència està en una posició superior a la de la coneixença d'una valor, també el procés té el nexa d'una altra valoració negativa; però aquesta valoració, això és, aquesta determinant, no és pas fatal i imposada a l'intel·lecte, sinó altrament creada per una determinant intel·ligent. L'intel·lecte, ja complert el terme de la coneixença, es troba encara, com a traspàs, amb una excedència de potència; i l'existència d'aquesta potència posa aquesta consideració d'una valor negativa. La solució d'aquesta negativa és l'actuació de jòc, això és, la funció definidora.

Aquesta excedència és el traspàs del coneixement a la construcció; de la raó a la lògica, o sia, com resta indicat, per la superació al coneixement d'una forma — que és explicar-nos la seva construcció — donar a aquesta forma una construcció lògica, arbitrària.

Des del moment en el qual l'intel·ligència juga, produeix bellesa. Bellesa és resultant d'una posició estètica, això és: l'intel·lecte, obrant i produint en una posició inferior al medi — que és obrant per defensa, per assimilació i explicació, — no produeix bellesa: va solament a l'obtenció d'un resultat d'harmonía, que és fer que la valor externa no ens sigui hostil; produir, entre aquesta valor externa i l'intel·lecte, una equivalència, una correspondència que iguali la seva valor, això és, potència i resistència. Mes quan la intel·ligència obra en una situació superior a la de coneixement, superior

al medi, i actúa sobre aquest, se situa en una posició estètica, i és aleshores que jugant, per funció definidora, produeix bellesa. — Bellesa és, així, allò que senyala sobre la forma, una creació i una construcció lògica, d'arbitri; és una determinant i un procés intel·ligent. I solament, en conseqüència, la conceptuem tal quan el procés productor és de creació, això és, de definició.

Representant tot aquest procés d'una manera esquemàtica: Primera determinant negativa; imposada, fatal. Actuació: treball. Resultant: coneixement. Segona determinant negativa: creada, arbitrària. Actuació: jòc. Resultant: definició. I establiment una serie de termes paral·lels: Com a funció: expressió, idealització, definició. Com a resultant: interès, harmonia, bellesa. I representant la seva equivalent dins la plàstica: expressió, forma, definició.

En altra terminologia, del que nosaltres en diem terme d'harmonia, se'n diu també el *general vivent*. Això és, significant una abstracció de la valor universal de la forma. — Assolir aquest concepte del general vivent, és allò que nosaltres nomenem treball i coneixement; i jòc, construcció, això és, bellesa, la *definició plàstica del concepte del general vivent*. (No la representació plàstica.)

Dins la plàstica, una diferenciació essencial senyala la limitació de l'activitat, en quant és o no jòc i definició. Mentre l'actuació no és de jòc, la funció és d'enumeració, això és, de repetició i representació d'unes valors, la qual es manifesta de dues maneres, segons que l'intel·lecte se situa en una posició inferior o igual en relació al medi; si és inferior al medi, es manifesta per una *enumeració d'aspectes*, això és, representativa de la valor expressiva; si és d'equivalència al medi, per una *enumeració d'elements*, això és, de les valors de forma. Solament en actuació definidora, de jòc, la plàstica se'ns manifesta per una construcció; això és, per una creació d'elements i formulació d'una forma nova.

Una capacitació de comprendre, això és, una cultura, és el que donarà la coneixença, a la nostra intel·ligència, d'un producte de bellesa. Així, la capacitació de l'intel·ligència espectadora deurà

tenir una equivalència amb la de la productora; i, en conseqüència, si aquella capacitat és inferior en situació a la de la valor exposada, la valor de la bellesa, no serà percebuda. — Aquesta capacitat, és clar que no deu ésser productora, sinó valoradora; això és, deu ésser una equivalència de posició quant a situació d'intel·ligència, això és, de situació estètica, de posició davant el medi: de capacitat definidora.

Sempre deu haver-hi una relació de superioritat d'aquesta capacitat damunt el resultant, o d'equivalència, per a la consideració d'aquell. Si aquesta capacitat és solament de treball, sols trobarà una equivalència, això és una comprensió de valor, quan la producció es manifesti en un grau de coneixement igual o inferior a ella; és, a dir quan l'exposició és per l'intel·lecte espectador matèria de domini. — Si la valor d'aquest producte és major a la de la capacitat, l'equivalència no s'operarà; i si aquest producte és d'harmonia, això és, d'exposició d'idea, de forma, per l'intel·lecte que estarà en relació a ell en una posició inferior — això és, inferior al medi, — aquest producte serà per aquell de no-harmonia; això és, com indicàvem, no podrà produir-se l'equivalència necessària.

I si el resultant és de jòc, també, per a la constatació del resultant de bellesa, deurà existir una equivalència possible, entre la potència definidora, valoradora i el producte i la quantitat de bellesa: equivalència possible, si aquella potència està en un grau igual o superior al producte que es manifesta. Si l'intel·lecte es troba en situació superior a aquest resultant, la bellesa d'aquest serà considerada; si està en situació inferior, no.

Deu existir, així, sempre una relació o d'igual a igual, o de major a menor, entre la potència de coneixença — si es tracta d'una valoració producte de treball — o de definició — si es tracta d'una valoració producte de jòc, — i el producte que es manifesta. Si aquest té una valor superior a aquella, en lloc d'aquesta consideració del producte d'harmonia o de bellesa, que és sempre resultant d'una paral·lela de capacitat de coneixement o de definició, això és, sempre d'una consideració intel·lectual, de raó o de lògica, es convertirà en

un estat i una comprensió sentimental; això és, constatació d'una posició inferior intel·lectual davant el producte en manifestació. Cosa aquesta que constitueix la única consideració amb la qual es tradueix una valor formal, quan és exterior, és a dir expressiva; la que nosaltres en diem exposició negativa. Terme de valoració, aquest, no intel·lectual i no intel·ligent.

MARTÍ CASANOVAS

LA FILOSOFIA D' HENRI POINCARÉ

per L. BRUNSCHVICG

(Continuació)

L'espai del geòmetra és, als seus ulls, essencialment relatiu; no pot haver-hi intuïció directa ni de la recta, ni de la distància, ni de qualsevulla grandària (1). No obstant, no se'n segueix d'això que sigui possible l'agotar l'espai geomètric per mitjà de nocions purament abstractes. Hilbert, en un treball cèlebre, sobre el qual Poincaré havia estat en dels primers en cridar l'atenció (2), ha posat, sota forma lògica, les diverses relacions que són la base de la geometria; però, entre aquestes relacions, no n'hi ha algunes que és impossible reduir a definicions disfressades o a convencions, àdhuc justificades en les quals forem temptats de reconèixer una qualitat pròpia a l'intuïció espacial? Tals seràn, per exemple, els axiomes d'ordre que es refereixen a la relació de *entre*: *A es entre B i C*. Sobre tals axiomes, fets independents de totes les altres con-

(1) *S. H.*, p. 102 i 104.

(2) *Journal des Savants*, maig 1902.

cepcions que s'hi venien a ajuntar en el sistema de la geometria clàssica, s'ha vingut a constituir l'*analysis situs*, o geometria de la situació, a la qual, després de Riemann, Poincaré ha donat una part del seu geni. En una memòria, publicada pocs dies després de la seva mort, escrivia: «La proposició fonamental de l'*analysis situs* és que l'espai és un continu de tres *dimensions* (1)». I feia un nou esforç per determinar l'abast d'aquesta proposició.

El continu matemàtic — Poincaré ho havia explicat en l'article que escrigué per al primer número de la *Revue de Métaphysique et de Morale*, — és una creació de l'intel·ligència provocada per les contradiccions a les quals condueix l'estudi del continu físic. Suposem, en efecte, que A i B són dues sensacions entre les quals remarquem diferència d'intensitat. Fechner ha mostrat que era possible insertar entre A i B un grau intermediari C, tal, que la diferència entre A i C i entre C i B sigui insensible. Llavors la traducció immediata de l'experiència dóna lloc a una sort d'antinòmia:

$$C = A, \text{ i } C = B; A > B$$

Però l'esperit que no usa de la seva potència creativa sinò quan l'experiència li en imposa la necessitat (2), concebeix llavors el continu matemàtic, gracies al qual hi ha mitjà de llevar aquesta contradicció aparent; és sabut, altrament, com l'esforç dels matemàtics moderns, des de Cauchy fins a Kronecker ha sabut reduir el continu a un sistema rigorós de desigualtats.

Però, es pregunta ara Poincaré, com, a aquest continu abstracte podem atribuir-li un cert nombre de dimensions? N'hi ha prou amb dir que és un conjunt de coordenades, és a dir, de quantitats susceptibles de variar independentment l'una de l'altra i de pendre totes les valors reals que satisfacin certes desigualtats? (3) Aquesta definició es troba, sens dubte, exempta de contradicció; no obstant ella no satisfà pas l'intel·ligència, perquè lo que interessa

(1) *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1912, p. 485; i *D. P.*, p. 61.

(2) *S. H.*, p. 43.

(3) Art. citat, p. 486 i *D. P.*, p. 64.

a l'intel·ligència és el lligam íntim entre les dimensions que les fa aparèixer, en el maneig geomètric de l'espai, com a parts d'un mateix tot. Per això, per donar compte d'aquest lligam, és que Poincaré introdueix la noció de «retall», de *coupure*. Si hi ha, en la sèrie il·limitada dels punts matemàtics, que es tendeix a organitzar en sèrie contínua, dos punts sobre els quals és prohibit de passar, s'obté llavors una separació en dos sèries distintes; si aquesta separació és definitiva, com s'esdevé amb una curva tancada, el continu té una dimensió. És visible, al contrari, que dos punts interdits (o un nombre d'ells qualsevulla) no seràn pas l'obstacle definitiu si ens trobem sobre una superfície tancada i aquesta superfície constituirà un continu de dues dimensions, aon serà sempre possible de voltar a l'entorn dels punts interdits. La superfície, a son torn, no serà tallada en parts diferents si es traça en ella una o diferents curves i si aquestes són considerades com *coupures* impossibles de franquir. De la mateixa manera, per descompondre veritablement l'espai, devem interdir-nos de franquir certes superfícies; i és per això que diem que l'espai és de tres dimensions.

Poincaré no s'acontenta amb això: del terren matemàtic transporta aquesta concepció al terren físic, i hi mostra a quina realitat d'ordre psico-fisiològic correspon el fet de les tres dimensions. Les donades tàctils són repartides en la superfície de la pell, les donades visuals són repartides en la superfície retiniana. Ara, aquests dos continus de dues dimensions s'ordenen en un continu de tres dimensions, perquè és dins un tal continu que els moviments corresponents a les sensacions musculars poden, de la manera més favorable, permetre de *corregir* els canvis externs amb l'ajuda dels moviments interns. En un espai de dues dimensions, no podríem determinar el moviment necessari per conduir els dits al contacte amb un objecte llunyà; ens mancaria una donada, que és la distància d'aquest objecte: cal que la vista s'exerceixi a distància, i per aquesta raó ens és còmode atribuir a l'espai tres dimensions.

«Però aquest mot: còmode, afegeix Poincaré, potser no és aquí prou fort. Un ésser que hagués atribuït a l'espai dues o quatre dimensions s'hauria trobat, en un món fet com el nostre en estat d'inferioritat en la lluita per la vida» (1). D'una part, atribuint dues dimensions a l'espai, es fóra exposat a substituir als moviments que reïxen per la correcció dels canvis externs, moviments que no reeixirien pas. D'altra part, atribuint-li quatre, es fóra privat de la possibilitat de substituir a certs moviments altres moviments que reïxen igualment bé, i que poden presentar, en certes circumstàncies, aventatges particulars.

Així, a mida que Poincaré cenyeix més i més el problema, tot i mantenint els termes en els quals l'havia col·locat en començar, veiem que el seu nominalisme aparent es decanta en el sentit d'una penetració íntima, d'una harmonia creixent entre l'esperit i les coses. L'impressió serà la mateixa i s'accentuarà encara, quan ens transportarem al domini de la física, aon altrament, i és Poincaré qui ho fa remarcar, per lluny que es vulgui portar el nominalisme, es topa sempre, inevitablement, amb un límit.

La física, com tota ciència, és constituïda per l'intel·ligència; la ciència, per definició, o serà intel·lectualista o no serà (2). Però, és clar que sense l'experiència la física no hauria tingut raó per constituir-se: són les relacions *invariantes* entre «fets en brut» les que proporcionen una base al sistema de les lleis. Potser que es digui justament a haver comptat massa amb la facilitat amb la qual la física clàssica reeixia a fer entrar els «fets en brut» en el marc de les lleis, que s'ha cregut de poder conduir els principis a no ésser altra cosa que «definicions disfressades» i d'on alguns pensadors han tret argument contra el valor objectiu i la necessitat de la ciència. Mes, amb els progressos complerts per la física en els primers anys del present segle s'ha estat obligat a reconèixer que els fets tenien un límit de plasticitat. Aquests progressos han mostrat que els fets tenien, si se'ns permet l'expressió, un caràcter més

(1) Loc. cit., p. 498 i D. P., p. 85.

(2) V. S., p. 217.

diffícil que no es pensava. I n'ha vingut que es posés de nou la qüestió del valor de principis proposats com infinidament elàstics, i, per això mateix, a cobert de qualsevulla contradicció experimental.

Davant la resistència de l'experiència als «*coups de ponce*», massa còmodes que la física teòrica es veu tan sovint temptada a donar, ningú millor que Poincaré no mostrà aquella bona humor, aquella docilitat d'esperit, aquella juvenesa intel·lectual, que ell considera, en son elogi de Lord Kelvin (1) com privilegis del savi veritable. «Sense aquest lastre —escrivia Poincaré, felicitant-se del desenrotllament de l'indústria i de les forces colossals de què ella ofereix al savi l'espectacle, com un immens camp d'experiència — qui sab si ell no abandonaria la terra, seduït pel miratge d'alguna escolàstica, o no desesperaria, creient alguna volta que no ha fet altra cosa que somiar?» (2) Les experiències delicades i brillants que s'han prosseguit en el domini de l'electro-òptica han tingut un resultat anàleg: han marcat el retorn del somni a la realitat. Topant amb els fets, la física matemàtica ha estat forçada de tornar a terra, de reprendre contacte amb les coses, de «viure» amb elles.

Sens dubte, la «física dels principis» no ha sucumbit pas. No és pas interdit de sostenir que l'experiència no és capaç de infligir-li un formal desmentiment; per exemple, sempre serà permès al savi, per mantenir el principi de conservació de l'energia, el fer sorgir de la seva imaginació un tipus nou d'energia, i calcular la seva expressió de faisó tal, que es trobi en les fórmules l'igualtat desitjada. Mes Poincaré havia previst el moment en què aquest esforç d'imaginació fóra inútil, per tal com llavors el principi, no traduint ja sinó la tossuderia del físic, ja no tindria acció real damunt les coses i s'esvairia en l'esterilitat (3).

Després de les observacions provocades pel descobriment de la

(1) *S. E.*, p. 215.

(2) *V. S.*, p. 221.

(3) *V. S.*, p. 209.

Radioactivitat, sobre tot després de les experiències de Michelson, sobre la constància de la rapidesa de la llum, qualsevol que sigui el moviment amb el qual semblava que s'havia de compondre, aquest moment ja és arribat. Entre els principis de la mecànica, ha calgut triar. Però la impressió que n'han tingut llavors els físics no ha estat la dificultat de decidir-se entre diverses hipòtesis, totes igualment satisfactòries. A l'excés de riquesa ha succeït un estat de privació, en què la necessitat de triar és acompanyada amb sacrificis dolorosos. Ha calgut resignar-se a l'abandó del principi que semblava més còmode per l'intel·ligència de la natura, el que millor responia a les fórmules *a priori* de la «raó matemàtica»: el principi de Lavoisier, segons el qual es podia remuntar de l'invariabilitat de la massa a l'indestructibilitat de la matèria (1); en 1906, Poincaré podia, en *The Athenaeum*, parlar de la *fi de la matèria* (2). En canvi, ha pogut salvar-se el principi de la *Relativitat*. La natura, sempre amb millor seny que l'esperança dels homes, sembla haver burlat totes les temptatives per arribar a la mesura d'una rapidesa absoluta; ella produeix així l'impressió «que el principi de relativitat és una de les lleis generals de la natura» (3).

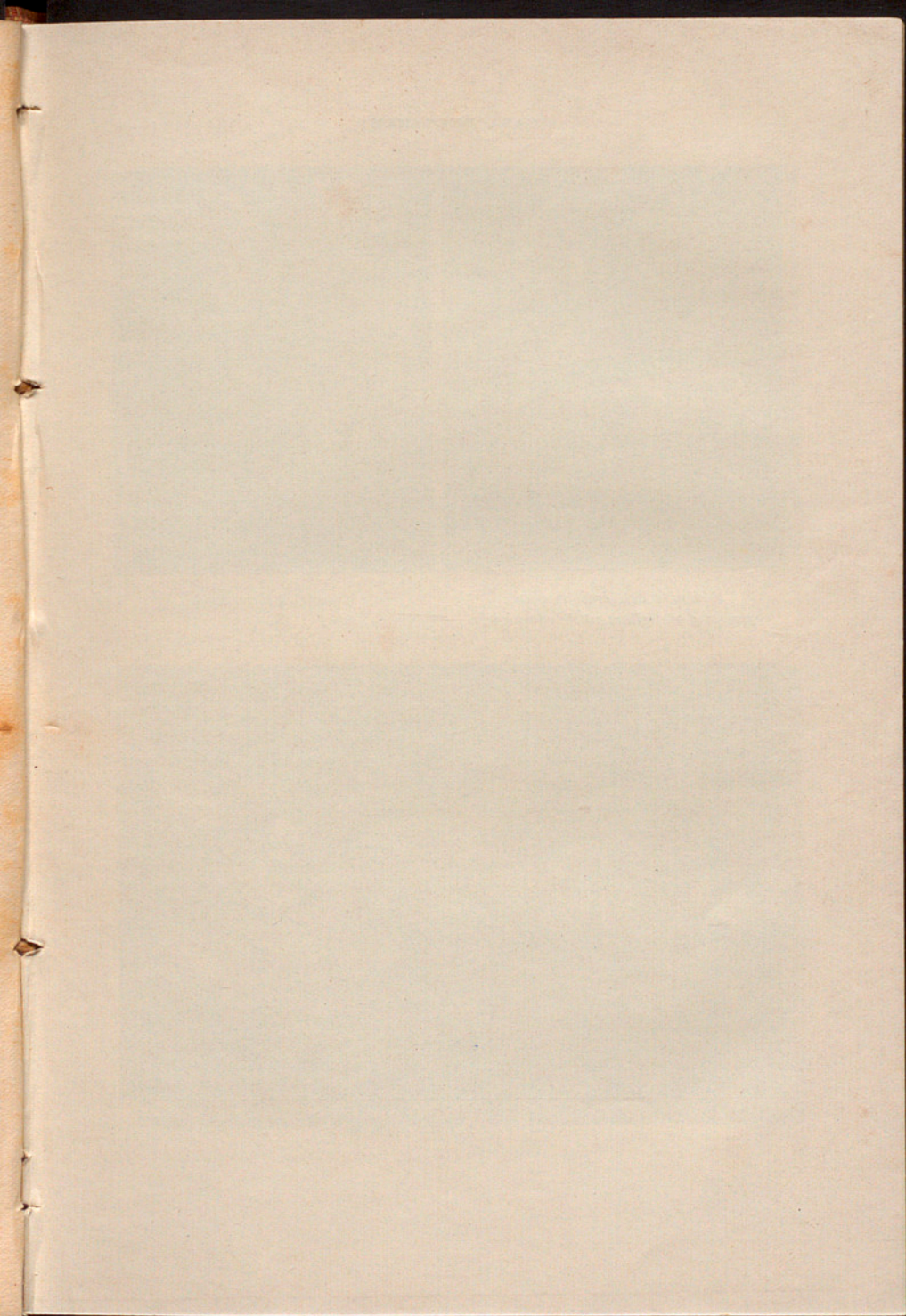
Trad. de M. M.

(Seguirà)

(1) Apud *Le matérialisme actuel*, p. 65.

(2) Article insert en les edicions recents de la *La Science et l'Hypothèse*, pp. 282 i següents.

(3) *S. M.*, p. 240. — És àdhuc possible que, per salvar el principi de relativitat, es sigui conduït a donar-li com volen certes hipòtesis recents, una forma nova, singularment subtil i complexa, l'abast i originalitat de la qual ha estat esclarit per Poincaré amb una luciditat incomparable. *D. P.*, p. 52-53.

CASA DELS NENS

*Educació del sentit musical:
exercici d'aparellament de campanetes*

Exercici d'escriptura

Classe de pàrvuls avançats

CASA DELS NENS

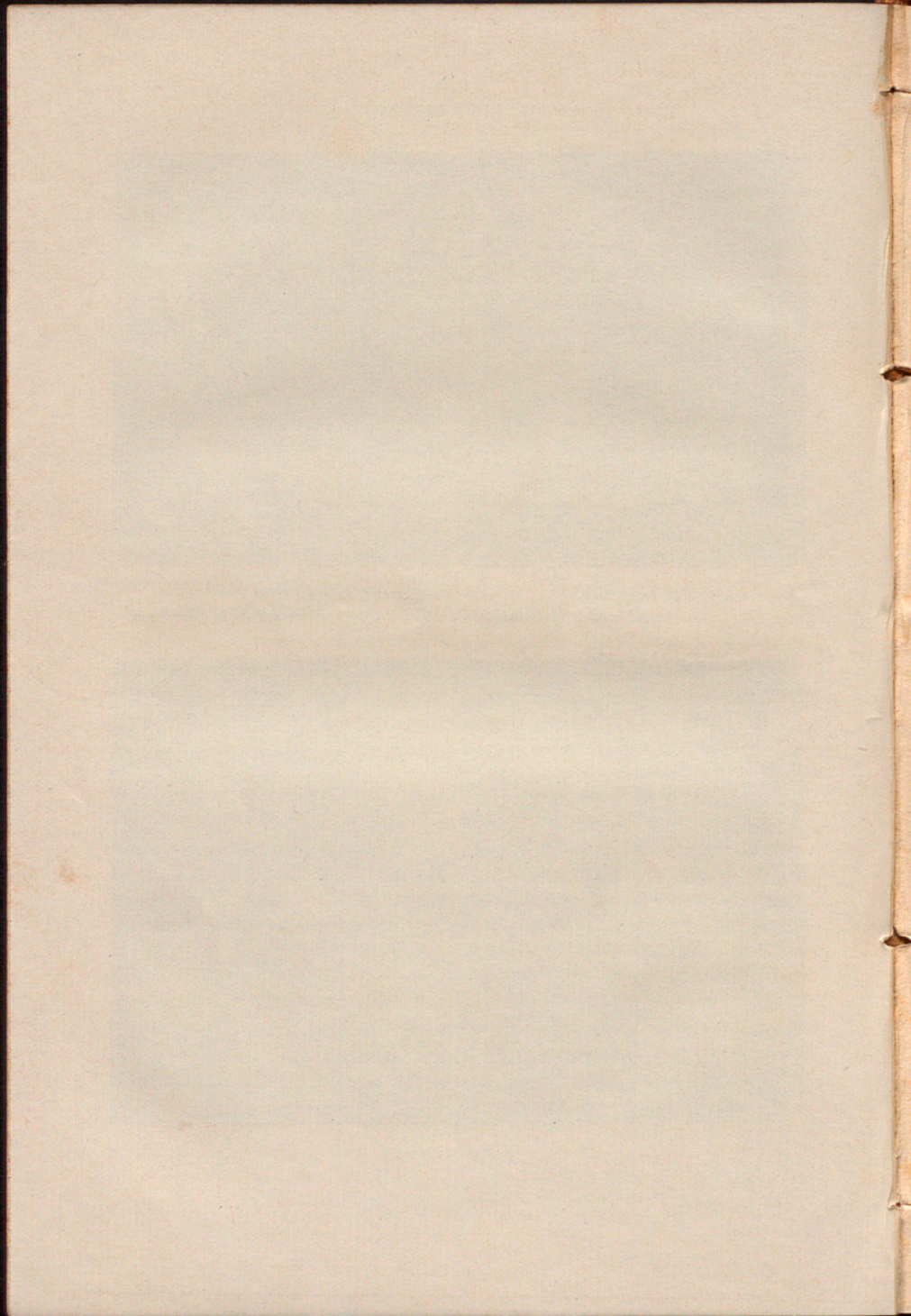
*Armari de la gramàtica
(català, castellà i italià)*

*Exercici de gramàtica
i armari de la geometria*

Classe elemental

RESULTATS EN L'APLICACIÓ DEL MÈTODE
MONTESSORI
A L'ENSENYAMENT ELEMENTAL

(Acabament)

REPORTS INDIVIDUALS TRIATS DEL DIARI
DE LA «CASA DELS NENS»

El 1.er de juny dibuixa una combinació geomètrica i la pinta tot sol amb una exactesa extraordinària. El dia següent fa una altra combinació semblant i també la pinta amb bon gust i acuradesa. Alguns dies més tard, s'interessa pel càlcul abstracte, calculant els múltiples i factors dels nombres. Continúa així, donant belles proves de la seva constància en el treball. Ja no sembla el mateix nen dels primers dies; però en serva lo millor, perquè li dura, i fins augmentada, aquella alegria, aquella espontaneïtat, aquella gentilíssima admiració per totes les coses boniques.

Pocs dies després d'haver estudiat les notes característiques del triangle equilàter, al venir per primera vegada una germana seva a cercar-lo, li fa conèixer l'Escola, i la primera cosa que li ensenya és el triangle equilàter, dient-li amb entusiasme: «Mira, en aquesta Escola hi ha un triangle equilàter.» I no obstant a aquest nen li agrada moltíssim la lloca i els pollets que hi ha al pati, les panderetes amb què acompanya el piano en les marxés, etc., però aquell triangle equilàter ha vençut tota altra amor.

Continuant de notar la seva persistència en el treball, citem aquesta fulla individual del 6 de juliol: «Ha copiat d'una làmina el dibuix d'una casa, fent les ombres amb llapis París. Tota la tarda ha estat concentradíssim en aquest treball, dient que avui havia portat la paciència. Fins ha deixat de servir el berenar als seus companys i de rentar els patets (cosa que li agrada molt, i ho fa cada dia), per

poder acabar-lo. Una vegada llest, i satisfet de la seva obra, l'aixeca enlaire fent-la admirar als companys, els quals estaven berenant, i l'ovacionen amb forts aplaudiments. Pocs dies després s'està una hora fent l'exercici de comptar per medi dels quadrats i cubes de perles, el quadrat i cube dels nombres de 2 a 10. Alguns dies després se passa una hora fent l'anàlisi gramatical de frases contenint l'article, nom, adjectiu, verb, preposició i adverbi. La coneixença d'aquestes parts de l'oració l'ha interessat sempre molt. Es feia cada matí els exercicis anomenats *comandes* i ell els realitzava amb completa comprensió del significat. Ha atresorat així una certa quantitat de vocables: noms, adjectius, verbs i preposicions, aprenent-ne el valor gramatical i experimentant-ne pràcticament el significat. En una conversa que tenia un dia amb un dels seus companys, notava que cada nom té el seu adjectiu, i que les coses, els mobles, etc., no poden fer verbs (volia dir accions) i deia: «Només nosaltres podem fer verbs. La meva mamà fa sempre verbs.» Volent dir que era una senyora laboriosa.

L'últim dia de classe, dibuixà del natural la piràmide i el cilindre. Havia dibuixat del natural gerros, fulles, mobles, però amb poca exactesa. Aquests sòlids estan dibuixats força bé, i el clar i obscur molt ben trobat. L'exercici d'omplir els dibuixos amb llapis de colors, que els nens d'aquesta Escola fan per aprendre de manejar el llapis, és una excel·lent preparació per ombrear els dibuixos.

Sense cap preparació teòrica, i solament per un ver exercici musical, amb el procediment especial d'aquest mètode, reconeix els temps forts de les marxes que es toquen al piano, i marca el compàs amb la pandereta o els moviments dels braços. Un dia, estant assegut i absort escoltant la música, senyala el temps amb els braços enviant besos als nens, mentre la seva cara expressa una dolçor plena de gràcia.

S'ha interessat molt per les poques lliçons de ciència natural que se'ls han fet sota la guia del metge i també per l'observació de les tortugues, a les quals els nens mateixos porten el menjar.

Al matí i a la tarda apenes s'ha posat el davantal, va a la capella a fer la pregària. Segueix les explicacions de Religió amb viu interès, i li agraden molt les imatges sagrades. Ha estat encarregat durant força temps d'encendre i apagar els ciris davant l'imatge de la Mare de Deu. Quan es col·locà la pica de l'aigua beneïta, va dir de posar-la ben baixa perquè hi arribessin els més petits, i rient estrafeia el gest

RESULTATS DEL MÈTODE MONTESSORI

treballós que s'és obligat a fer a l'iglèsia per pendre l'aigua santa sense arribar-hi.

M. F. E. — Nasqué el dia 2 de juny 1909. — Edat quasi 6 anys. — Primer dia d'Escola, 7 Abril. Darver dia, 3 de Juliol. — Ha freqüentat l'Escola 70 dies.

Sabía les vocals. Els primers dies, està molt atenta a tot el que se li diu, i com que ve d'un altre col·legi, està quasi sempre asseguda esperant les ordres de la mestra, i obeeix a la mestra i als companys. De mica en mica que reb lliçons individuals, i que aprèn algún exercici, esdevé activa. La seva activitat és ordenada i perfectament disciplinada. Passa matinades senceres sense necessitat de la mestra, anant, venint, agafant objectes, tornant-los a lloc, treballant amb interès i energia en un estat de recolliment que commou d'una nena tan petita.

En els dos primers dies aprèn els exercicis de gràcia, vida pràctica i sensorials. El segon dia de venir a l'Escola aprèn tres consonants i compon paraules. Té un gran desig d'aprendre l'alfabet. Moltes vegades agafa els cartrons de les lletres esmerilades i va seguint la mestra per la classe fins que aconseguix una lliçó. Voldria aprendre en una sola lliçó quatre o cinc lletres. Reuneix en un munt totes les lletres que sab i queda admirada al veure que són moltes. En aquests moments té una expressió seriosa, com la d'una persona adulta molt enfeïnada. En les hores de repòs, està alegre, salta, i acaricia els companys. Té un coneixement molt clar de la seva resistència en el treball, i en un cert moment fa: «Ara prou» o sense dir res desa el seu treball. El dia 20 d'abril, o sia als 12 dies de venir a l'Escola, aprèn amb gran facilitat de fer addicions amb el material de la classe elemental, i es passa quasi tot el matí omplint la pissarra d'addicions, barrant i tornant-la a omplir. Quan fa les addicions, està extremament seriosa. Quan la pissarra està plena, i que va a ensenyar-la a la mestra, la seva cara està alegre i els ulls lluentos. Els dies després fa addicions més llargues. El dia 26 aprèn de fer substraccions. Molts són els matins que s'ocupa solament en fer addicions i substraccions. El 6 de maig compon amb l'alfabetari mòbil paraules com: *xacolata*, *xameneia*. Aprèn més tard de fer exercicis amb la taula Pitagòrica. Aprèn la construcció geomètrica del triangle equilàter, i també de pintar a l'aquarel·la.

S'exercita molt a escriure nombres amb el teler de les relacions decimals. El 25 de maig aprèn de fer divisions. El 8 de juny sab llegir amb facilitat nombres com aquests: 9578.

No s'interessa per la lectura. Se li fan, expressos per ella, paperets semblants als que per la lectura s'usen a la classe dels petits; però la cosa no l'interessa. Pren part a les lliçons de gramàtica i coneix l'article, el nom i l'adjectiu, reconeixent-los amb facilitat. Quan s'ensenya el verb, el 18 de juny, es donen als nens quatre paquets de 10 cartronets cada un i sobre cada cartronet hi ha escrit un sol mot, que és un verb, expressant una acció que es pot realitzar. Alguns nens fan aquest exercici, executant cada vegada l'acció. Aquesta nena tot just veu aquest exercici, ja desitja fer-lo, i ella que no s'havia interessat mai per la lectura, ara llegeix cada matí, durant molts de dies seguits, els 40 cartronets, complint exactament l'acció, la qual cosa demostra que ha llegit bé.

El 1.er de juliol s'interessa a fer multiplicacions més difícils, i es passa fent-ne tot aquest matí i el matí següent.

El dia 3 deixa l'Escola perquè la família va a estiuajar.

Ha il·luminat un mapa d'Espanya. S'ha exercitat amb el material musical. Ha fet molts dibuixos com els de la classe dels petits. Ha pres part a les lliçons d'Història de Catalunya. Ha fet experiments repetint-los amb paciència i exactesa i formant-se una idea clara del que és pesant, lleuger, porós, impermeable, etc. Ha assistit a les lliçons de religió, essent molt assídua a la pregària. Alguna vegada ha vingut a l'escola una mica més tard que els altres, i per tant ella sola, tan bon punt s'havia posat el davantal, anava a la capella a resar.

Ha fet:

197 dibuixos dels quals 31 són construccions geomètriques.

2 $\frac{1}{2}$ fulles de multiplicacions de 8 cada una.

18 » de » amb la taula Pitagòrica.

4 » de divisions.

19 » del teler de les perles.

1 » de música.

1 mapa.

M. X. S. — Nasqué el 24 de desembre de 1905. — Edat 9 anys i

RESULTATS DEL MÈTODE MONTESSORI

mig. — Primer dia d'Escola, 3 de març. Darrer, 24 de juny. — Ha freqüentat l'Escola 81 dies.

Aquesta nena sabia ja moltes coses, apreses segons el conegut mecanisme intel·lectual que espleta la memòria. Molt sovint els primers dies deia: «Jo, ja la sé aquesta cosa», i es posava a ensenyar-la als nens. Per exemple, es pensava conèixer l'article, el nom i la seva concordança, i parlava del singular i del plural, del masculí i femení amb gran luxe de definicions i de paraules. Quan va tenir el material didàctic relatiu a aquests coneixements, és a dir la capsula del nom i de l'article i els paquets de cartonets amb nom i article masculí i els corresponents femenins, o bé singular i els corresponents plurals, es trobà molt confosa al fer la concordança entre el nom i l'article, etc. i feia molts errors. Així poc a poc ha degut constatar el buit de la seva cultura i convence's que existeix una vera cultura, i posar-se a aprendre. Aquest tornar a si mateix és dolç per aquesta nena; ella es posa al treball amb humilitat i bon desig, conservant però alguna cosa de va i verbós en la seva conversa. S'adona que escriu malament i toca les lletres amb atenció i interès. Les toca llarga estona, una hora sencera, fins arribant a cansar, a encetar la pell dels seus dits. Quasi durant un mes es passa la major part del matí tocant les lletres i refusant d'escriure. Fa així la seva reeducació, tornant a aprendre addicions, subtraccions, escriptura de nombres, multiplicacions i divisions, i demostrant un viu interès pels objectes del material que aclareixen les seves idees.

Aprèn de conèixer article, nom, adjectiu i verb, fa exercicis d'anàlisi, escriu frases compostes d'aquestes paraules. Fa la lectura interpretada de les frases.

Fa addicions amb quantitats de sis xifres, subtraccions, multiplicacions amb la taula Pitagòrica i divisions, amb el dividend i divisor d'una sola xifra. Fa exercicis amb el teler per l'escriptura decimal dels nombres. Calcula el quadrat i el cube d'alguns nombres.

Fa la construcció del triangle equilàter i las construccions geomètriques del triangle equilàter dividit en dos i en tres triangles iguals. Aprèn de conèixer els triangles equilàter, isòsceles i escalèn; rectangle, obtusangle i acutangle. Aprèn de midar l'obertura dels angles. Fa la divisió del cercle en dues, tres i quatre parts, calculant en graus la valor d'aquestes fraccions del cercle.

Il·lumina dos mapes d'Espanya dividits en regions i s'exercita en el reconeixement d'algunes ciutats en el mapa de Catalunya.

Al principi fa dibuixos sobre els tipus dels de la classe dels petits. Notant-se la mà molt feixuga, li cal una setmana per arribar a dibuixar lleugerament. Fa alguns dibuixos molt grans, cosa que requereix molta constància. En fa alguns de bastant ben pintats. Dibuixa del natural algunes fulles i gerros.

Quant a la música, com quant a la gramàtica, té una falsa cultura. Creu reconèixer el compàs, solament perquè després d'haver amb algú auxili convencional escatit si és compàs de 3, de 2, o de 4, i havent de la mateixa manera convencional, reconegut el primer temps del compàs, compta, i així retroba sempre el temps fort. Però no sab reconeixel senzillament escoltant la música. Ella mateixa es queda parada quan els nens petits, només escoltant, senyalen amb la pandereta el temps sense equivocar-se. Amb paciència i bondat aconseguix adquirir la coneixença del compàs.

Ha fet:

- 134 dibuixos dels quals 25 són geomètrics, 3 gerros del natural, i cistell, 3 fulles, i 3 de làmina.
- 9 fulles de l'escriptura decimal dels nombres.
- 4 » d'addicions de 29 addicions cada una.
- 3 » de multiplicacions.
- 4 » de numeració.
- 9 » de la taula Pitagòrica.
- 2 » de divisions.
- 2 mapes.
- 1 relació d'Història del rei En Jaume.
- 1 quadern i fulls d'escriptura.
- 1 » índex.
- 1 » de càlcul del quadrat i cube de nombres.

J. C. H. — Nasqué el 11 d'octubre 1908. — Edat 6 anys i mig. — Primer dia d'Escola, 1.er de març. Darrer dia, 15 juliol. — Assistència 100 dies.

Sab una mica de llegir, escriure alguna lletra i rarament algún mot. Els primers dies s'interessa molt per la lectura, la qual cosa no el priva de fer amb molt de gust exercicis de vida pràctica, de gràcia i

sensorials. Entre aquests el de les formes geomètriques es el que més crida la seva atenció. Accepta de molt bon grat les lliçons. Es podria dir que una de les seves característiques és la de proposar-se exercicis difícils, que fa amb intensa atenció, mentre hi ha nens que es proposen exercicis fàcils i els repeteixen moltes vegades. Troba dificultat en dirigir la propia activitat. De vegades diu: «Tantes coses que hi ha per fer, i no sé què fer.» Altres vegades com per amagar la seva indecisió: «Eestic cansat.» Se li feia notar que podia fer qualsevol treball, però la seva incertesa continuava. Passat el primer mes, ha sabut dirigir la seva activitat i ha treballat sempre molt i amb gran atenció. La noble característica seva és: una voluntat constant de ésser virtuós. Alguna vegada, ocasionalment, s'ha parlat de *paciència*; ell ha escoltat amb gran atenció, i quasi semblava nodrir-se d'aquest encoratjament. Ésser bo, pacient, caritatiu, amable, és el seu constant desig i la seva consolació. El progrés notable, experimentat en ell, es troba en l'augmentada persistència en els exercicis. S'exercita durant dues hores amb la taula Pitagòrica, una hora amb l'anàlisi gramatical, una hora escrivint paraules o frases, dues hores dibuixant o pintant, dues hores fent experiments, tres quarts sol en una sala exercitant-se amb els sons musicals. Aquest canvi és notable pel fet que en els primers temps aquest nen era capaç d'un gran esforç d'atenció, però no d'una atenció prolongada. Es ordenat en els moviments i fa els experiments amb molta cura i exactesa.

Acompanya amb entusiasme les seves adquisicions intel·lectuals i la seva mamà diu, que cada vegada que ha après a l'Escola una cosa nova entra a casa cridant: «Mamà, una cosa nova!» Ha fet l'observació, que a casa seva no hi ha res més que noms; enraonant amb un seu company, ha convíngut què també hi ha adjectius. Deia: «A casa meva no hi ha res més que noms, perquè la taula, la cadira, l'armari, el llit, tot són noms.» L'altre li digué: «No... també hi ha adjectius, perquè cada nom té el seu adjectiu»; a la qual cosa ell exclamà: «Es veritat, perquè el gerro de casa és blau, la taula és gran, la cadira petita, etc.»

Un dia que el capellà parlava del caràcter sacerdotal fent veure a un dels nens el seu breviari fullejant les pàgines de les oracions de cada dia, ell escoltava amb grandíssima atenció. Quan el sacerdot deia que només els sacerdots poden beneir, perquè han rebut aquest

poder al ser consagrats, la cara d'aquest nen tenia una bellíssima expressió d'atenció i de commoció. El seus ulls plens de desig, i el seu cos atancat vers mossèn Angles impressionaven de tal manera que no es poden oblidar.

ANNA MACCHERONI

LES BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

Res més descuidat en la vida municipal que tot quant fa referència a la creació i sosteniment d'institucions per a l'educació i difusió de la cultura; per això és general la falta de Sales de lectura i Biblioteques públiques, àdhuc en municipis d'important cens de població.

Les ciutats que en podríem dir subalternes els és impossible el desenrotlle de la vida intel·lectual, per falta de mitjans, com si aquests fossin patrimoni exclusiu de les grans poblacions. En aquelles els ciutadans se troben, a no ser que tinguin una posició que els permeti de crear-se una biblioteca pròpia, allunyats de la revista i el llibre, aquests dos poderosos instruments d'educació per a totes les classes i edats, i la vida intel·lectual faltada d'elements per crear-se un ambient on desenrotllar-se, és tan migrada que bé es pot dir que no existeix.

La qüestió de les biblioteques populars, que aquestes són les que han de crear i sostenir els municipis, és un aspecte del problema més general de la difusió del saber, i no res menys nosaltres poc ens en hem cuidat, a pesar que en altres països se li va donar la importància que realment té, ja a mitjans del segle passat, donant lloc la discussió motivada per la seva implantació a veritables moviments d'opinió, com va esdevenir-se a l'Anglaterra. En aquest país les biblioteques populars des de molt antic que són conegudes; l'any 1608 es fundà la de Norwich que encara subsisteix. En la primera meitat del passat segle, es va em-

pendre una activa campanya per tot el país a fi de conseguir que les poblacions de tot el territori del Regne Unit, fossin dotades de biblioteques, i resultat dels congressos i meetings, fou l'acte legislatiu del Parlament de 1845 que va autoritzar a les poblacions de més de 10,000 habitants, la creació d'un impost per a l'implantació i sostenimnet de les mateixes. El nou tribut era el que motivava la oposició a les biblioteques, i sent com era potestativa la llur instauració, quedaven moltes poblacions sense elles, alegant-se pels seus enemics, dominats tots pel sentiment egoista, entre altres arguments, que els sacrificis que imposaven eren superiors als aventatges reals i que devia considerar-se com un article de luxe, del qual uns quants sols podien gaudir; però els elements d'oposició es vengueren a mida que s'esvaïen les prevencions, mitjançant els resultats que en la pràctica podien observar-se, puix en les poblacions que ja feia un temps que les havien instaurat, no sols progressaven en l'ordre intel·lectual, mes també augmentava el benestar material, i no sols eren uns quants els que en gaudien, sinó que era el poble qui més les utilitzava.

I pel nostre país ha transcorregut en va més de mitja centúria; per ara no és probable que doni lloc que l'opinió es manifesti d'una manera intensa en aquest sentit, i és perquè la biblioteca és d'aquelles coses que no se'ls dona importància ni es reconeix la seva necessitat fins que es troben a mancar després d'haver gaudit d'elles, cosa que no ha pogut fer mai el nostre poble.

L'Estat, els mitjans econòmics del qual li han de permetre ser el més obligat per tenir sota la seva direcció i tutela tot quant pertany a l'instrucció pública, no hi destina el que deuria i podria, per la qual cosa les seves biblioteques no poden complir la missió a què estan destinades per manca d'elements, puix si d'elles treiem els procedents de l'acció desamortitzadora, els quals formen part de les mateixes degut als preceptes de la llei de Propietat intel·lectual que obliga al qui vulgui gaudir dels seus beneficis a entregar un exemplar a la Biblioteca Nacional i un altre a la pro-

vincial corresponent, i algú que altre donatiu, què hi quedaria en moltes d'elles? Ben poca cosa. Però la manca d'elements encara podria ser dispensable; el que no pot justificar-se és la completa desorganització. Són desconeguts: el préstec de llibres per emportar-se'ls a domicili, encara que sigui mitjançant un previ dipòsit; el mutualisme; biblioteques centres a fi de facilitar temporalment elements a les de poca importància, etc., etc. Són tancades generalment a les hores que hi podrien concórrer les classes treballadores, i els dies festius, això degut sens dubte a què els organismes oficials no han arribat a comprendre que la lectura i l'estudi són la més útil expansió, considerant-ho al contrari, com a treball del que fatiga i subjecta, per tant, a la llei del descans; fóra una veritable originalitat el proposar que es facilitessin els llibres per paquet postal als residents fóra de la població on la biblioteca està situada.

Per donar a comprendre la pobresa i desorganització de què parlem, citarem com a via d'exemple, la «Biblioteca Provincial y Universitaria de Barcelona», per ser la més coneguda de nosaltres. Es la biblioteca que a la capitalitat catalana sosté l'Estat, classificada entre les poques de primera classe, i no res menys és tan poca la seva consignació que no s'hi pot pas acudir per consultar obres de literatura i ciència contemporània. Degut al seu origen, els elements d'èpoques anteriors són abundantíssims, però tampoc poden reportar gran utilitat, per la falta de catàleg; creiem que l'organisme director de la mateixa deu haver-se donat compte de la necessitat de catalogar les obres, a fi que els lectors puguin orientar-se i tenir coneixement dels materials d'estudi de què poden disposar, i segurament que de fa molt de temps deuen estar discutint quin sistema de classificació adoptarà, si el de Brunet, el decimal o qualsevol dels molts d'altres que existeixen, sense considerar que el pitjor és incomparablement millor que la manca del catàleg, puix a la biblioteca sense aquest no pot ni donar-se-li tal nom. Les condicions de la sala de lectura són tan poques que és impossible estudiar-hi. I lo més curiós és que a

aquesta biblioteca la nostra joventut escolar no hi pot concórrer si vol complir amb els seus deures universitaris, puix tarda i nit és tancada.

Si les biblioteques de l'Estat són poques, mancades d'elements i completament desorganitzades, no és estrany, i serveixi de disculpa als municipis, que aquests, donada la limitació dels seus pressupostos, no se'n hagin preocupat amb la forma que devien.

Però la nostra Diputació provincial, i després la Mancomunitat Catalana, han donat gran importància a totes les institucions de cultura i educació. La primera ha donat l'exemple creant la que ha de ser la Biblioteca de Catalunya, notable no sols pels molts volums de què consta, sinó també perquè malgrat del poc temps que funciona és un model d'organització. I la Mancomunitat, donant-se compte que per elevar el nivell intel·lectual de Catalunya era precís la difusió de biblioteques per tota la nostra terra, ha projectat la creació d'una sèrie de populars per facilitar-les a les poblacions que les sol·licitin.

Ara és l'ocasió perquè els municipis de Catalunya, especialment els d'alguna importància, es puguin dotar tots d'una biblioteca, aprofitant l'oferiment que la Mancomunitat els fa i aportant-hi per la seva part un petit esforç, procurant al mateix temps suplir les dificultats econòmiques amb una bona organització. Dèu el municipi aprofitar l'oportunitat, puix no pot descurar res del que pugui facilitar les relacions entre els ciutadans i els llibres, aquests amics silenciosos de l'home, que han de considerar-se com les institucions sense veu, però amb ànima, educadores de pobles.

Procurem que el poble tingui afició a la lectura, que el poble consideri la biblioteca com un lloc d'expansió on s'allunya per un moment dels mals i lluites de la vida, que sigui un lloc al qual se destinin algunes de les moltes hores de vida de club, casino o cafè; i l'èxit, el veritable èxit de les biblioteques, augmentarà a mida que per mitjà de la lectura les pròximes generacions aventatgin a les actuals amb el gust del saber sòlid, i les transformacions de la

vida econòmica facin que les classes treballadores tinguin més temps per desenrotllar el seu esperit.

No hi ha dubte que la biblioteca és un lloc on sempre s'instruirà, educarà i perfeccionarà produint distracció i descans, i això és suficient per la seva creació, si considerem que el Municipi no és una mera circumscripció territorial per una fi política o administrativa, sinó una comunitat de famílies per la prossecució de totes les fins essencials de la vida.

Si volem fer gran la Ciutat no hem de preocupar-nos sols de la bellesa arquitectònica, dels seus edificis, l'alineació de carrers i places, dotar-la d'un bon servei de policia, d'un bon estat sanitari, d'augmentar el nombre d'habitants, etc.: tot això és el seu còs; mes han de preocupar-nos també les condicions intel·lectuals i morals dels seus habitants, que constitueixen la seva ànima.

A. ARDERIU I PASQUAL

ESCOLA DE VETERINÀRIA ⁽¹⁾

En la darrera Assamblea de la Mancomunitat de Catalunya, una proposició fou presentada pel diputat D. Albert Bastardas, a l'objecte de crear a Barcelona una Escola de Veterinària, amb ple caràcter oficial, però dotada de tots els avenços que la ciència exigeix, amb la fi també de poder obrir a la carrera millors perspectives professionals. Aquesta iniciativa ha estat excel·lentment acollida per la opinió i comentada amb cura. El Consell Permanent de la Mancomunitat, atenent a l'importància de la mateixa, n'encarregà l'estudi al Consell d'Investigació Pedagògica, l'informe del qual ha estat la base del plan adoptat.

CARÀCTER PRÀCTIC QUE HA DE REVESTIR L'ENSENYAMENT VETERINARI. — Tot-hom sobre aquest extrem s'ha mostrat conforme: l'ensenyança que cal donar en la futura Escola de Veterinària de Barcelona ha de revestir essencial caràcter pràctic. Se tracta de ciències d'observació. En elles, per consegüent, cal fugir del vici del verbalisme per donar a l'instrucció caràcter realista i eminentment experimental. Si en Facultats, com algunes d'universitàries, pot haver-hi problemes i dubtes relatius a aquesta qüestió (i si, en algunes, certes reaccions comencen potser a dibuixar-se en els medis estrangers més selectes, on novament s'aspira a certa formació sintètica corregint els defectes de l'excessiva especialització), en allò que respecta a una Escola i a una Escola del caràcter de la veterinària, creiem que no pot haver-hi discussions possibles.

ELEVACIÓ DE LA CARRERA I MAJOR COMPLEXITAT DE LES ENSENYANCES. — Aquest enunciat comprèn dos extrems: l'un relatiu a l'elevació de la carrera: l'altre, referent a la seva complexitat i pos-

(1) L'Assamblea de la Mancomunitat de Catalunya en la seva reunió de maig de 1915 sospengué, atenent-se entre altres raons, a la situació creada a Itàlia per la seva entrada en la guerra, l'execució dels acords proposats en aquest projecte.

sibles aplicacions. En ambdós s'han manifestat en l'assumpte tendències extensives. Respecte al primer, creiem, però, que la qüestió és molt delicada. Una general tendència observada en el món modern (sobretot en pobles com els espanyols, on, per molt que ho sembli, no estàn del tot desarrelades encara certes preocupacions antigues referents al treball manual) està molt lluny de produir sempre resultats beneficiosos. En general, l'acció social hauria d'anar sempre molt en compte a col·laborar en allò que pogués produir l'acreixement del proletariat intel·lectual, que és un dels mals característics de la societat moderna. La creació, el cultiu del tipus d'artísà-artista, d'home donat a treballs manuals, però amb espiritualitat elevada, cultivat, amb gust i certa independència personal, és molt útil; a això tendeixen algunes de les institucions recents de la nostra Excel·lentíssima Diputació: demà mil necessitats reals de la vida respondran a l'utilitat d'aquest tipus social i li donaran una actuació fecunda i excel·lent producte, tant individualment com nacionalment. ¿Es pot dir la mateixa cosa d'un eixamplament dels estudis veterinaris? ¿Estem segurs de poder oferir als joves que els emprenguin, horitzons professionals d'altura, corresponents a la major dificultat i elevació que volem donar a aquells estudis? Un home que hagi passat, segons el plan oficial, onze anys en l'aprenentatge d'aquesta professió, ¿podrà ja acontentar-lo els límits clàssics de la mateixa, que acosten tant l'exercici de la veterinària al de la menescalía? Si dins els mateixos resta aquest home cultivat per onze anys de difícils estudis, no serà probablement desgraciat? Si surt dels mateixos o vol sortir-ne, ¿no serà en molts casos un desgraciat, d'altra manera, un *déclassé*, que esperarà situacions o bé les omplirà, per a les quals la seva preparació és incongruent o insuficient?

De totes maneres, sia el que es vulla el nostre criteri en aquest punt, la qüestió ve en gran part prejudicada per la disposició oficial que exigeix la possessió del títol de batxiller per a l'ingrés dins la carrera veterinària. Volent, com se vol, donar validesa acadèmica als estudis que es cursin dins la nostra futura Escola, és natural que ens atenguem a aquesta disposició i a ses conseqüències. Però com sia que, al costat de les ensenyances oficialment obligatòries, el nostre esperit de millora ne voldrà segurament afegir d'altres d'aplicació diferent, ¿no fóra del cas pensar si amb aquestes noves

ensenyances valdria més constituir un tipus d'ensenyament distint, preparant a un títol distint i sotmès a disposicions pròpies, orientat també envers un futur tipus professional diferent? Concretament: les ensenyances de zootècnia aplicades a l'indústria que algunes veus d'opinió han manifestat desig de veure agregades a l'Escola, ¿no fóra preferible, en lloc d'afegir-les als estudis de veterinària, organitzar-les en un grup apart, en una Escola apart per a l'ingrés a la qual no fos necessari el títol de batxiller, i que, per consegüent, atregués una clientela d'estudiants més modestos, i acontentada per consegüent amb perspectives professionals menys difícils?

Aquesta qüestió es troba estretament relacionada amb el segon extrem d'aquest segon punt de l'informe, volem dir, el relatiu a la complexitat de la carrera.

El plan oficial avui vigent en els estudis de Veterinària, ¿ha de constituir una norma o bé únicament un mínim? Diferents tendències s'han manifestat sobre aquest punt. S'ha insistit, sobre tot amb referència a la zootècnia, en la necessitat d'estendre-la a branques molt vastes i especialíssimes de la zootècnia aplicada, com ara les indústries d'utilització del corn, les de la pell de conill per a capelleria, les de les plomes i pells de diversos animals per a múltiples aplicacions, les de la fabricació d'adobs químics, d'indústries alimentícies, fabricació de gelatines, etc., i principalment les derivades de la llet i de la carn. Al nostre parer, en la futura Escola Veterinària Catalana el plan oficial actual hauria de ser considerat únicament com un mínim i àdhuc, en l'art i disposició del mateix, podria introduir-se importants modificacions, per a les quals no fóra massa difícil obtenir l'autorització de l'Estat. Però, d'altra banda, ¿no creuríem agravar la complicació excessiva d'aquesta carrera amb l'introducció en la mateixa d'ensenyances que tal volta tenen lloc més adequat en Escoles Industrials o, principalment, en Escoles d'Agricultura, etc.? L'indústria de la capelleria, per exemple, té lloc més adequat en una Escola d'Arts i Oficis que en una Escola de Veterinària; les de les de la formatgeria, fabricació de mantega, etc., són de caràcter essencialment agrícola. I, en conjunt, prenent-les totes elles en la seva complexitat, hauríem de triar entre els termes de la següent alternativa: o ensenyar-les degudament, i en aquest cas l'Escola ens pren entre mans unes proporcions enormes i invasores

de l'esfera pròpia d'altres institucions; o bé acontentar-nos amb indicacions lleugeres sobre cada matèria, desproveïdes de desenrotllament pràctic; i llavors caurem de nou, en quant se refereix a aquests termes, en el pecat de verbalisme que hem començat abominant.

En resum, sobre aquest ordre de problemes relatiu a l'Escola, el criteri millor a seguir tindria potser aquesta expressió doble:

1.er Pendre el plan oficial com a mínimum, completar-lo on calgués i, àdhuc, modificar-lo o canviar-li l'ordre en allò que fos possible.

2.^{on} Curar, malgrat d'això, de no complicar excessivament una carrera, que ja prou complicada és, donades ses perspectives oficials; i guardar, tant les ensenyances molt especials de zootècnica com altres en què podria pensar-se, bé per a altres Escoles ja existents, principalment les d'Agricultura i Arts i Oficis, bé per a alguna institució nova de proporcions modestes, de clientela més popular i de títols aplicables a tipus professionals menys elevats.

INSTITUCIONS JA EXISTENTS QUE ES PODRIEN UTILITZAR EN ALGUNES BRANQUES DE L'ENSENYAMENT VETERINARI. — Per facilitar el camí de l'Escola caldrà tenir en compte l'existència d'algunes institucions ja existents, i en les quals podria instal·lar-se l'ensenyament d'algunes matèries. Sense voler fer una enumeració exhaustiva, es pot recordar entre les tals institucions, les següents:

1.ª El Museu d'Anatomia comparada, propietat de D. Francesc d'A. Darder, i ofert per son propietari a l'Excm. Ajuntament de Barcelona.

2.ª La col·lecció Zoològica del Parc, propietat del Municipi Barcelonès.

3.ª El Laboratori Bacteriològic Municipal, que podria hospitalitzar algú dels serveis de la nova Escola.

4.ª El Laboratori Ictiològic del Parc, com també el de Sericicultura.

5.ª El Laboratori d'Investigacions i Assaigs, instal·lat a l'Escola Industrial.

Potser podria afegir-se a l'anterior llista algunes utilitats a prestar pel Museu Martorell d'Història Natural i sobre tot per ensenyances generals de caràcter físic, químic i biològic que ja es donen en altres dels nostres Centres.

Les instal·lacions noves que resultaria indispensable afegir, foren les següents:

- 1.ª Una sala de dissecció.
- 2.ª Un laboratori d'histologia.
- 3.ª Una instal·lació per a l'ensenyança de la Podologia i pràctica de ferrar.
- 4.ª Dugues sales clíniques potser, en part de pagament, per a especialització d'animals malalts i estudi dels mateixos.
- 5.ª Un Laboratori per a reconeixement de substàncies alimentícies.
- 6.ª Estables apropiades.
- 7.ª Locals per a noves indústries zootècniques.

PERSONAL DE L'ESCOLA. — Donada la situació actualment creada als estudis veterinaris, aquest personal no és sempre fàcil de trobar avui.

En aquest punt, com en altres de la nostra reforma pedagògica, la gran esperança cal posar-la en la preparació de personal nou, format fóra d'aquí. La vinguda de professors estrangers pot ser útil, però sempre a títol excepcional, i a condició que, en una Escola o institució determinada, el personal foraster no sia el numèricament predominant. Com en això cauria fatalment la nostra Escola, i, d'altra banda, la formació de la mateixa no podia ésser obra d'un dia, s'imposa el creure que un dels primers passos que haurien de donar-se avui, fóra l'enviu de pensionats a l'estranger, escollint-los entre joves veterinaris que tinguessin vocació per a l'activitat pedagògica i per a la mateixa ciència. Es indubtable que l'estat actual de l'Europa dificulta en part que es dugui a la pràctica aquesta proposició. Però la realització de la mateixa és tan urgent i indispensable, que fins hauriem de fer cas omís d'aquest inconvenient, cercant, per a lloc d'aprenentatge dels nostres missioners, països que es trobin en pau. Comptant-se entre aquests l'Itàlia, a menys de modificació de la situació actual, i comptant aquesta amb dues institucions d'aquest ordre molt avançades: la *Regia Scuola di Medicina Veterinaria*, de Torí, i la *Regia Scuola di Medicina Veterinaria*, de Nàpols. Entre les dugues, la primera sembla potser preferent per als estudis bacteriològics i epidemiològics, i la segona, per a estudis de

zootècna i d'història natural. La duració dels estudis en aquestes Escoles és d'uns quatre anys; però un pensionat ja facultatiu segurament podria abreujar aquesta durada, reduint-la a tres semestres de cursos, o sia pràcticament a menys d'un any i mig. De manera que si els nostres pensionats podien sortir abans de la tardor pròxima, ja podrien trobar-se de retorn a Barcelona a la primavera.

Convindria, doncs, anunciar el concurs de seguida per a la provisió de quatre places. Si la situació que avui conserva l'Italia fos alterada, s'ajornaria el concurs *sine die*, mentre es cerquen noves formes de serios aprenentatge per a la formació d'un bon professorat; si això no esdevenia, el concurs podria celebrar-se i els missioners trobar-se a lloc el més aviat possible.

Els coneixements que hauria d'exigir-se als candidats foren els de la seva especialitat, a més alguna preparació lleugera en llengua italiana, fàcilment adquirible en un parell de mesos.

En conclusió, creiem que el primer pas dins la gestió que ha de dur la Mancomunitat de Catalunya a l'instauració de la futura Escola de Veterinària, ha de consistir en la convocatòria d'un concurs de pensionats d'estudis de la matèria, i en la constitució d'aquest grup de pensionats.

Per tot això que s'ha expressat, el Consell proposa a l'Assamblea l'adopció del següent

PROJECTE D'ACORD. — 1.er Se gestionarà dels Poders públics la instauració a Barcelona d'una Escola Superior d'Estudis de Veterinària, que concedeixi títols oficials per a la professió.

2.^{on} S'estudiarà la manera de completar les ensenyances de veterinària amb altres de zootècna aplicada que es donin dins o fóra de la mateixa Escola.

3.ª Se constituirà, per a l'entrada immediata en les tasques preparatòries, una Comissió organitzadora composta per dos representants de la Mancomunitat, dos de la Diputació de Barcelona, dos del Municipi de la Ciutat, un Membre de l'Institut de Ciències, un del Consell d'Investigació Pedagògica, un de l'Escola d'Agricultura i un altre del Col·legi de Veterinaris, sota la presidència del senyor President de la Mancomunitat.

4.^{rt} Se convocarà de seguida un concurs per a la provisió de

quatre places de pensionats a l'estranger per a estudis de veterinària, i la duració de cadà una d'aquestes pensions serà d'un any i mig. Podràn optar a les mateixes els llicenciats en facultat científica o titulars d'Escoles de Veterinària. Els obtentors de les pensions hauràn d'estar a disposició de sortir a l'estranger el 1.er d'octubre del present any.

L'import de les pensions serà de 3,500 pessetes anuals.

La convocatòria per a aquest concurs se farà dintre el vinent mes de juny. Les proves que el concurs comporti tindran lloc a les darreries de setembre o començaments d'octubre. Els aspirants, a més dels coneixements propis de l'especialitat veterinària, hauràn de posseir coneixements científics generals i els de les llengües francesa, italiana i d'una de les llengües germàniques. La composició del Jurat dictaminador serà decidida per la Comissió organitzadora de què es parla en la 3.ª conclusió. Les proves seràn les que determini el Jurat, el qual haurà de fixar el caràcter de les mateixes, abans del 1.er de setembre.

5.e Se consignarà en els pressupostos de la Mancomunitat de Catalunya les quantitats adequades als objectes fixats en les anteriors conclusions.

Barcelona, 1.er de març de 1915.

Palau de la Generalitat, 11 de maig de 1915. — El President, *Enric Prat de la Riba*. — Els Consellers: *Lluís Argemí, Francesc Bartrina, Josep M. España, Anselm Guasch, Martí Inglès, Josep Mestres, Alfred Pereña, Agustí Riera*.

ELS AMICS DELS QVADERNS

Aquesta secció és oberta a una correspondència entre els mestres, sobre punts breus i concrets.

Una crítica de QVADERNS D'ESTUDI. — M. Bargalló, en *El Magisteri* Tarraconense.

Traduim:

«Es inútil senyalar el buit que omple a Catalunya, a Espanya, una revista que ens parla de Pedagogia. Si comptéssim les que d'aquesta mena existeixen a Espanya, no passarien de dugues o tres, incloent-hi la que ens ocupa. Però creiem que, donada la orientació especialment regional d'aquesta, hauria de curar especialment, no pas merament d'informar-nos dels treballs de caràcter general educatiu que a Catalunya es realitzen (com ho fa a les seves seccions La Catalunya que treballa i que juga i Informació), mes de detallar l'estudi especial del poble català (que fóra la tasca propiament investigadora) en les seves manifestacions psicològiques i socials, i treure'n conseqüències d'una justa valor educativa per a Catalunya. Naturalment que per exposar estudis d'aquest caràcter no ha tingut encara temps suficient l'entitat que la publica; perquè exigeix una labor entretinguda i pregona. Però a això ha d'aspirar, repetim, per realitzar labor investigadora. Investigació és treball en cerca d'alguna cosa nova; i aquesta cosa nova esperem de QVADERNS D'ESTUDI, que amb tanta d'acceptació i de bon encert ha començat. I no perdem de vista que la Pedagogia, per ser pràctica, perquè tingui caràcter d'aplicació, ha de construir-se en vista dels fets humans: que ens ajudi a conèixer fets dels nens i del poble català; això cal exigir a una revista com QVADERNS D'ESTUDI per prosperar seriosament una mica en l'educació de la nostra Catalunya.»

Vet-aquí una norma per una revista pedagògica a Catalunya; ella ha d'informar, no però única, la maduresa de QVADERNS D'ESTUDI. Mes a la labor que aquest bon amic sospira cal un esforç lliure,

mancomunat, de tots els pedagogs catalans; recordi, com ja abans de la llur aparició, QVADERNS D'ESTUDI afermaven una voluntat i un reclam: «Arreplegar el treball tan dispers dels mestres de la nostra terra, fer una suma d'entusiasmes, avalorar dins l'obra comú el petit gest, tan esperançador, del pedagog, però que es malmerçaria en l'isolament; mantenir vivent davant les voluntats l'ideal per assolir...» QVADERNS D'ESTUDI han aspirat sempre a ser la propietat i l'obra de tots els mestres catalans; ara, però, encara és el temps que no pot deixar reposar l'arma de la insistència sobre tantes consciències abaltides. — C. R.

PREGUNTES REBUDES

— *Quina obra em recomana, que tracti de l'excursionisme o boy-scoutisme pràctic, quant a les diversions i tasques robinsonianes, o sia en les manyes i saber fer de feines i enginys bosquetans?* — Manuel Vinyes, Montagut.

REVISTA DE REVISTES

CIVILITZACIÓ I MORALITAT, per EMILE BOUTROUX. *L'Union Morale*. (París, Abril-Agost, 1915.)

La qüestió posada per l'acostament d'aquests dos mots: «Civilització i Moralitat» hauria semblat absurda a grecs i romans, creadors de la nostra civilització. La civilització era per ells la cultura que fa possible la constitució de les ciutats i la creació de la vida política. Júpiter, quan creà l'home — conta el Protàgoras de Plató — li féu dó de la justícia i del pudor, perquè formessin les ciutats: qui les menyspreés, devia ser-ne banit. Així en esperits que subordinaven la llur concepció de l'univers a l'idea que es feien de l'home, el primer punt de la civilització era viure segons la moral, i amb ella s'harmonitzaven naturalment les altres parts de la cultura: arts, ciències, indústria.

Però en el segle xvii, al desenrotllar-se una ciència que, ignoradora de les valors morals i causes finals, considera el món com un simple agençament de forces mecàniques, sense cap analogia amb l'ànima humana, els pensadors adopten un punt de vista dualista: consideren que la cultura humana es compòn de dues parts heterogènies irreductibles l'una a l'altra pels nostres esperits finits: ciència i religió, i dintre aquesta la moral.

El segle xviii pensà poder alliberar-se d'aquesta dualitat, posant el principi, que tot progrés de la ciència és un progrés de la virtut i de la benaurança humanes. L'idea clàssica de la civilització es confonia doncs amb la de la ciència.

Aquesta solució no fou sinó una etapa. La ciència s'emparà de mica en mica no solament de totes les parts del món inanimat, mes encara dels dominis de la vida, de l'ànima, de la societat humana. Conseqüència: si tot sense excepció és científicament explicable, és que la moralitat no té cap lloc en el món real i és una pura il·lusió. La ciència no sabria engendrar la virtut, perquè aquesta suposa condicions de les quals la ciència demostra l'impossibilitat. La ciència fa l'home com senyor i possessor de la natura, és per ell l'omnipotència. La qual, no existint sinó forces mecàniques, no reconeix fòra d'ella cap regla que la domini. D'aquí una idea de la civilització contrària de la que havien celebrada els grecs: el poder, la producció, l'explotació de les forces de la natura, comprenen-t'hi l'home, i com a resultat la riquesa.

Aquest concepte, no és mera deducció abstracta d'uns quants teòrics: amenaça avui d'imposar-se, per la violència, a tota l'humanitat, sota el nom de progrés. Una mena de barbàrie mil vegades pitjor que la dels homes sense cultura, perquè és volguda i disposa dels recursos infinits que la ciència li ofereix.

No han mancat arguments en contra. L'home no és tan sols capaç de ciència i de potència, mes també de moralitat; per la multiplicació d'aquelles estableix i augmenta entre ell i les coses una diferència quantitativa, de grau: per aquesta, es distingeix qualitativament dels altres éssers, adquireix una dignitat especial, realitza verament la natura humana. I s'afegeix, que tant més necessari per l'home és el desenrotllament de la moralitat, com més es multipliquen el seu poder i riqueses, instruments tan eficaços pel mal com pel bé.

Una doctrina apareix com el fons de tots aquests arguments: la

de la realitat irreductible i de la valor infinita de l'anomenada consciència moral. Existeixen axiomes morals tant com axiomes lògics i científics; i l'home no se sent menys en contradicció amb si mateix si viola el comanament de la seva consciència moral que si contradia les afirmacions de la consciència lògica. Apoieu-vos, se diu a l'adversari, sobre la vostra consciència científica; jo, em fundo sobre la meua consciència moral. L'evidència de l'una iguala l'evidència de l'altra. O acceptar-les totes dues o rebutjar-les totes dues: no hi ha terme mig.

Però la tesi del realisme científic és, precisament, que tota vista de les coses diferent de la que la ciència procura, és una pura il·lusió. La ciència consisteix en resoldre tota dada immediata, subjectiva, sentimental de la consciència, en elements objectius, mesurables, sotmesos a una necessitat tota matemàtica. Així exclou, *a priori*, la possibilitat i la valor d'una tal consciència.

Altres vegades se creu refutar la tesi del realisme científic, demostrant que la ciència té límits, i que una part de la realitat li escapa. Però la ciència «enviarà a passeig» si es redueix a provar-li que el seu abast té límits, sense determinar la natura de l'ésser que ell no pot atènyer.

En va s'al·legarà que la ciència és el producte de l'esperit, i que per tant l'esperit ha d'escapar-se-li del seu domini. L'esperit en aquest sistema és la bastida que s'atterra un cop construït l'edifici, la tija que es deixa podrir un cop segada l'espiga. Tot allò de l'esperit que no pugui ésser conegut científicament, és rebutjat com un fútil epifenòmen. I en va s'invoca també l'existència i l'autoritat de la consciència moral, les creences tradicionals i l'honor de l'humanitat. La doctrina materialista de la civilització és la conseqüència lògica, inevitable, de la concepció materialista del saber. Però aquesta concepció, és necessària, és legítima? ens és permès de preguntar.

La doctrina materialista del saber consisteix en creure: primerament, que la ciència és no solament una imatge perfecta de les coses, sinó una cosa en si, que es basta a si, que consisteix en una multiplicitat d'elements quantitativs, matemàticament lligats els uns amb els altres; segonament, que entre la ciència i la realitat hi ha una relació d'exacta equivalència. Així l'idea de ciència és l'única norma real i legítima del pensament i de l'acció.

La crítica d'aquesta concepció es per ventura la tasca filosòfica

fonamental. Les conclusions dels que agiten aquests problemes, vénen cada dia més sovint, a esser anàlegues a la formulada en Semàntica per Michel Bréal. El qual observa, en resum, que en la producció i desenrotlle de les llengües intervenen, no solament fenòmens mecànics, mes també accions de l'esperit, i que el veritable autor de les llengües és, en definitiva, l'esperit mateix.

Així, sembla, el conjunt dels fenòmens naturals. Cap d'ells s'explica veritablement per simples lleis mecàniques: a aquestes lleis cal afegir factors d'un altre ordre, accions que, de lluny o d'aprop, recorden les de l'esperit. El qual, en la formació de la ciència, no és com el que ajusta, segons les llurs afinitats, les pessas d'un dibuix compost fóra d'ell i que subsistirà amb independència d'ell: mes és una pessa de la natura, la pessa mestressa i sense parar obrant.

La ciència, doncs, ve a aparèixer com no essent altra cosa que l'esperit, retrobant-se en els fenòmens, i prenent consciència, bo i estudiant-los, de la seva realitat i eficàcia. Es clar que cal cultivar-lo, com cultivem els diversos dominis del món material: en la seva cultura i ennobliment resideix la seva més alta dignitat.

Ara, com fóra indiferent de realitzar els altres poders que l'esperit troba en ell? Però l'esperit no pot posar en una mateixa línia totes les seves tendències. Es per ell llei inviolable el no aprovar sinó allò que ell té sòlides raons de considerar com legítim. Reconèixer el valor de la seva activitat científica, fóra comprometre's a reprimir tota tendència que estés en contradicció amb aquesta facultat, i donada l'unitat i harmonia de la seva consciència, refusar per indigne d'interès tota activitat que no estés en relació amb l'activitat científica.

Mes si la ciència és aquella activitat original de l'esperit que havia desenrotllat Descartes, ja s'hi manifesten, en realitat, els trets que apareixeràn en ple relleu en la moral i en la religió.

La ciència exigeix de l'home el renunciament a prejudicis i hàbits, l'esforç perseverant: d'això en moral se'n diu virtut.

La ciència cerca en tota cosa lleis, és a dir, un ordre intrínsec, universal i racional; anàlegament la moral ens ordena d'obeir a la llei, que és com la més perfecta de les lleis que apareixen en el món on se mou la ciència. Els homes en tenen el sentiment: es serveixen del mateix mot de llei per caracteritzar les relacions dels fenòmens físics entre ells, i per designar l'ideal justícia.

LA CATALUNYA QUE TREBALLA I QUE JUGA

Que es cessi, doncs, de demanar-se si la civilització, que implica, ben segur, el progrés científic, es concilia amb la cultura moral tal com la entén la consciència humana. Ciència i consciència no són dues coses, mes una de sola. La consciència és una, és el fonament de la ciència com el de la moral. Es realitza ja, en certa mesura, en la ciència; cerca, en l'art, en la moral, en la religió, els medis de realitzar-se més profundament, més plenament encara.

Els antics, doncs, tenien raó. Civilització, és cultura moral. En la civilització, el paper necessari i la supremàcia de l'element moral, es concilien amb la part que reivindica, amb bon dret, l'element material. Aquest, no és la negació, no és estranya a aquell: representa l'esforç obscur de l'instint cap a l'ordre, la bellesa, la conveniència i la justícia. Apoiant-se sobre la perfecció ja realitzada, l'esperit pot esperar realitzar una perfecció superior; obeint a la ciència, pot aixecar-se per sobre d'ella. I tant alt com munti, sempre romà fidel als principis de què ha pres consciència descobrint les lleis de la natura; i per altra banda, dóna a la ciència i a la civilització material, tota la llur valor, penetrant-les d'aquest esperit al qual deuen l'existència, i del qual són, en certa mesura, la revelació. — C. R.

LA CATALUNYA QUE TREBALLA I QUE JUGA

Valls. — La *Associació Catalanista* que, de fa temps, és la capdavantera en tot moviment que signifiqui una conquesta espiritual, enguany, triomfant d'ella mateixa, ve realitzant una tasca intensíssima. La Comissió de Cultura de dita entitat, inicià la «Diada de la llengua catalana» a Valls, patriòticament secundada, per la ciutat en pes. — El dia 5, en els salons de l'*Associació Catalanista*, i sempre a iniciativa de la Comissió de Cultura, tenia lloc un concert de «música da camera» a càrrec del Trio de Barcelona. Per fi, el 22 s'inaugurà el cicle de conferències que anualment tenen lloc. El President de la Comissió de Cultura, D. Josep de Moragas, exposà el programa i anuncià els noms d'alguns conferenciants prestigiosos com En Barnils, el Rd. Tarrés, en Josep Carner i altres. El Secretari, D. M. Gon-

zàlez i Alba, desenrotllà en un breu parlament el tema: «Una excursió al Montsant i a les muntanyes de Prades», amb projeccions referents a la dita excursió que uns quants socis de l'Associació realitzaren l'any passat. La *Associació Catalanista* ha enviat a la Mancomunitat de Catalunya una comunicació agraint la concessió d'una biblioteca popular. — G. A.

Artesa de Segre. — En la seva noble campanya per a la reforma dels edificis escolars, l'inspector de zona de la província de Lleida, D. Feliu Jové, ha donat una conferència en aquesta vila. Es treballa ja activament per a la construcció d'un nou local, adaptat a les necessitats de l'escola graduada. Es obra generosa de totes les forces vives de la població.

Olot. — L'Ajuntament ha enviat a la Mancomunitat de Catalunya un expressiu vot de gracies per la concessió d'una biblioteca popular de les tretes darrerament en concurs.

Sallent. — Aquest Municipi ha formulat un vot de gracies a la Mancomunitat de Catalunya per la concessió, en virtut de concurs, d'una biblioteca popular.

Sabadell. — L'Ajuntament ha acordat donar un vot de gracies a la Mancomunitat de Catalunya per la concessió d'una biblioteca popular.

Sentmenat. — Aquest Municipi ha renunciat als seus drets a la construcció d'un dels tipus d'edificis escolars.

Terrassa. — El *Gremi d'Artistes*, a les classes de model, a les converses especulatives d'art, a les lectures i concerts, ha afegit en el període d'enguany un *Curs d'anatomia per a artistes* a càrrec del metge Delfi Sanmartín; s'anuncien també unes lliçons sobre l'*Art a Egipte*, que explicarà D. Romà Jori. — Els elements footballistes d'aquesta ciutat se donen heroicament a l'exercici. En aquest darrer mes cal senyalar diversos partits en el curs del campionat del Grup del Vallès, civilment jugats davant d'un públic civilíssim. — B.

Canet. — D. Emili Soler, inspector de primera ensenyança de la província, ha inaugurat una sèrie d'actes d'ampliació pedagògica, i de difusió de cultura en general, amb una càlida conferència sobre diversos problemes escolars: l'actuació dels pares paral·lela a l'escola, l'assistència, l'escola unitària i l'escola graduada, la protecció que l'escola deu reclamar de l'autoritat. — T.

Manresa. — Els mestres d'aquest districte s'apleguen en con-

verses pedagògiques, organitzades per l'Associació d'Amics de la Cultura popular, institució creada al calor de les conferències reglamentàries donades per l'inspector de zona D. Emili Soler. La primera, el 13 del darrer febrer, fou presidida per la Srta. Cèlia Sensat, que posà el tema: «Mètode i procediment per l'ensenyament preliminar de la lectura». — M. R.

INFORMACIÓ

JOSEP TORRAS I BAGES, bisbe de Vich, restaurador i orientador, encarnació característica del temperament intel·lectual català, precursor, amb clar magisteri, dintre la nostra renaixença; morí el 7 de febrer. Era nat a Sant Valentí de les Cabanyes, parròquia de Vilafranca del Penedès, en 12 de setembre de 1846. A Barcelona fou deixeble d'en Xavier Llorenç i Barba, «forjador d'ànimes», del qual el bisbe Torras traçà més tard semblança filosòfica a la revista dels *Estudis Universitaris Catalans*. Se doctorà en Lleis i en Filosofia i Lletres i passà tot seguit a estudiar teologia al Seminari de Vich, on s'explicava i comentava el text directe de Sant Tomàs. En desembre de 1871 s'ordenà de sacerdot. De capellà fou enlairat a bisbe en 17 d'abril de 1899, i consagrat en 8 d'octubre del mateix any, ocupant la Sèu que el bisbe Morgades deixava vacant a Vich. La seva activitat intel·lectual fou molt fecunda i molt celebrada. La seva intervenció en el complex moviment català era central, contínua i tranquil·la: la biografia del Dr. Torras cal seguir-la més aviat en les seves obres. La que pot dir-se cima de totes elles, és *La Tradició Catalana*, apareguda en 1892, assaig d'història de l'esperit català, que marca una data en la nostra producció intel·lectual. Precedent d'ella havia estat un follet: *La Iglèsia i el nacionalisme* (1887), i seqüència pot dir-se'n tota la seva actuació com a bisbe, profundament catalana, en sermons i lletres pastorals. El seguit d'aquestes marca les palpitations de la Catalunya cristiana en la sèrie canviant dels temps. I com a català, encara, estrenà l'ús de la nostra llengua en l'Acadèmia de Bones Lletres, la patrocinà

en els Jocs Florals, fundà i aconsellà el Círcol Artístic de S. Lluc, on donà saboroses conferències sobre temes fonamentals d'Estètica; enriqué el Museu i Biblioteca episcopals de Vich; acollí egrègiament a la seva llar poetes i artistes; impulsà la magna obra del temple de la Sagrada Família. Obres seves són encara, i entre altres: *Consideracions sociològiques sobre el Regionalisme* (1873), *Qué es la masoneria* (1884), *El Clero en la vida social moderna* (1888), *Mes del Sagrat Cor de Jesús* (1880), *Preces Tomísticas* (1883), *El Rosario y su mística filosofia* (1886), *Miniatura Psicològica de S. Lluís Gonçaga*, *Vida de Sant Josep Oriol*, *En Rocaberti i En Bossuet* (1898). Trespassà en heròic exercici del seu sant ministeri: agonitzant, dictava la postdata de la seva pastoral *La Ciència del patir*, última lliçó del mestre, QVADERNS D'ESTVDI esperen parlar encara del bisbe Torras i Bages i del seu esperit pedagògic.

MIQUEL A. FARGAS. — Inesperadament, en plena maduresa, morí el 22 del passat febrer, l'il·lustrat President de l'Institut de Ciències. Era nat a Castelltersol, en 1858. Pot dir-se que tota la seva vida fou consagrada professionalment a la medicina, en la branca de la Ginecologia, de la qual era una indiscutible autoritat europea. Apart de la seva col·laboració en revistes mèdiques, són obres seves: *Anatomía de los centros nerviosos*; *Primera serie de diez ovariectomías*; *Consecuencias inmediatas de la laparatomía*; *El mejor procedimiento de histerectomía abdominal total*; *Cirugía conservadora de las enfermedades anaxiales*; *Anuarios de la Clínica privada del Dr. Fargas*; *Embarazo extra-uterino*; *Ginecología artística y científica*; *La lucha contra el cáncer del útero*; i *Tratado de Ginecología*, sens dubte l'obra mestra seva. Entre altres llocs ha ocupat la presidència de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques, la de la Real Acadèmia de Medicina y Cirugía de Barcelona i les presidències honoràries dels congressos d'Obstetrícia i Ginecologia d'Amsterdam i Roma, del 17.e Congrès francès d'Anatomía. Fou nomenat en 1893 professor de Obstetrícia i Ginecologia a la Facultat de Medicina de Barcelona. Tots aquests mèrits trobaren coronament, quan, al constituir-se l'Institut d'Estudis Catalans, el Dr. Fargas fou designat per president de la seva secció de Ciències. Aquesta activitat professional es completava amb una altra civil i política, tota posada al servei de Catalunya: la enaltí, adés i ara, intervenint assenyalamment en la

cosa pública; a cada moment, amb el cultiu amorós de la ciència, amb el mestratge paternal. Ultimament ocupava un lloc en el Senat espanyol. S'han retret d'ell unes paraules senzillíssimes que quatre hores abans de la seva mort repentina deia a la darrera sessió de l'Institut de Ciències que presidí. Elles mateixes són més eloqüents que tot altre elogi: «L'orgull més gran de la meua vida és d'haver presidit la primera assemblea purament científica en què la nostra parla ha estat l'idioma oficial: el Congrés de metges de la llengua catalana.»

INAUGURACIÓ DEL CURS INTERNACIONAL MONTESSORI. — El dia 16 de febrer passat s'inaugurà a Barcelona el Curs Internacional Montessori per a la preparació de Mestres, el qual durarà fins al 15 de maig vinent. L'acte inaugural es celebrà a l'històric local del Centre Excursionista de Catalunya, dins del qual es conserven encara en peu tres imponents columnes d'un temple edificat pels romans a Barcelona; i és en aquest mateix Arc on se vénen donant les conferències teòriques, quatre dies la setmana.

El Secretari relatà breument els progressos del moviment montessorianista a Catalunya i donà compte de l'èxit del Curs, que supera en molt les esperances dels seus organitzadors. Al nombre de 185 ascendeixen els alumnes d'aquest Curs, que per aquest mateix fet, per l'interès vivíssim suscitat entre els mestres, per l'escalf de simpatia que li dispensa el públic intel·ligent, i per la protecció decidida que li han prestat les tres corporacions populars més importants de Catalunya, finalment, per l'autoritat elevadíssima de la Doctora Maria Montessori, pot qualificar-se d'esdeveniment pedagògic per ventura el més important que de molt temps ençà s'hagi celebrat a Espanya. D'aquests 185 alumnes, 51 es matricularen espontàniament, 50 obtingueren beques de l'Ajuntament de Barcelona, 25 les obtingueren de la Diputació Provincial i 20 de la Mancomunitat de Catalunya; 5 corresponen a altres tantes matricules sufragades per miss Adilia Pyle, 6 a igual nombre de places posades per la Doctora a disposició del President de la Diputació, i els 28 alumnes restants corresponen a professors i col·laboradors de les Escoles Montessori de Catalunya i Mallorca. En el Curs hi tenen representació: Catalunya, Mallorca, Navarra, Portugal, Itàlia, Anglaterra, Escòcia, Aus-

tràlia, Canadà i Estats Units. Els alumnes pertanyen al magisteri públic, al particular i al congregacional, preponderant el sexe femení. Entre els homes s'hi conten diversos sacerdots, un professor i una professora de Normal, un Inspector, diversos estudiants de les Facultats de Medicina, Ciències i Filosofia i de la Normal de Barcelona. En quant a idees, les més oposades hi són també representades entre l'alumnat, des de les republicanes radicals a les tradicionalistes.

Es dolorós consignar que a una empresa de tanta seriositat i d'importància tan vital per a la cultura, el Govern espanyol volgué aportar-li únicament una col·laboració negativa. El senyor Ministre d'Instrucció Pública negà al Rector de Barcelona primer i a la mateixa Doctora Montessori després, el permís perquè poguessin deixar les seves escoles les mestres nacionals de diferents poblacions de Catalunya agraciades amb les beques de la Mancomunitat. Fou només quan un grup dels més prestigiosos diputats i senadors catalans de totes les idees polítiques li envià un enèrgic telegrama, que el Ministre accedí, mes fent constar que no autoritzava l'assistència al Curs a cap mestre nacional de fóra de Catalunya. Cal fer constar, en canvi, les facilitats donades en tot moment pel senyor Rector de la Universitat de Barcelona.

En l'acte inaugural la Doctora Montessori descabdellà la seva primera lliçó, que fou bellíssima (com belles i transcendents segueixen sent totes les altres), tractant del concepte que té del nen. En representació de la ciutat de Barcelona, donà la benvinguda a l'eminent professora, el regidor don Jaume Bofill i Mates, el qual afirmà que l'Ajuntament aniria donant atenció cada dia major als problemes de l'ensenyança. Assistíen a l'acte, que fou d'un recolliment i d'una emoció memorables, representants de totes les entitats pedagògiques de Barcelona.

CURSOS BREUS ESPECIALITZATS D'AGRICULTURA PRÀCTICA. — Formen ja una llarga sèrie els donats fins avui segons el pla acordat en l'Assamblea de Maig de 1915 de la Mancomunitat de Catalunya. D'ell se parlà breument en la secció d'*Informació* del número I de QVADERNS D'ESTUDI. Aquests cursets de vulgarització científica fan bella honor a l'Escola Superior d'Agricultura de Barcelona, que en té la direcció encomanada.

Darrerament, amb un gran èxit d'assistència, han tingut lloc els de Ramaderia i Indústries derivades a Figueres i Manlleu, essent els punts principals tractats els que segueixen: Estadística i Economia de la Ramaderia; Anatomia i Fisiologia del bestiar; Estudi dels òrguens i funcions de les plantes; Treballs culturals, alternatives de collites, maquinària, adobs i recollida dels fruits de totes aquelles plantes que tenen més importància a la Comarca de Manlleu; Malalties principals de les dites plantes; Alimentació del bestiar; Cria de bestiar i aprofitament de la carn; Producció i aprofitament de la llet; Estudi de la Ramaderia de la Contrada; Malalties del bestiar, i Associacions agrícoles en general i especialment les Ramaderes; amb pràctiques anexas sobre caràcters especials dels animals; sobre anàlisis experimentals de terres; sobre alternatives; sobre reconeixement d'adobs; sobre reconeixement de malalties de les plantes; sobre raccionament de bestiar; sobre Densitats, Grasses, Cremes, Mantegues, Acidesa i Extracte sec de la llet; sobre fabricació de mantegues i formatges, i sobre reconeixement d'algunes malalties del bestiar al natural i microscopi.

A la Junquera s'ha repetit un curset, segons el programa conegut, sobre Viticultura i Enologia; i, per fi, a darrers del gener propassat s'efectuà un curset sobre Terra campa i ses aplicacions, del qual foren els temes: Estudi econòmic de l'agricultura en el temps modern per treure'n el major benefici possible. Estudi de la màquina planta. La terra vista en el seu aspecte físic, químic i biològic: com l'agricultor pot millorar les seves terres amb petites despeses. Els adobs tal com deu considerar-los l'agricultor. Com deuen fer-se i conservar-se els adobs que s'obtenen en una finca. Lleis sobre adobs. Estudi del conreu de la terra campa; maquinària agrícola; estudi de les millors màquines. Les alternatives de collites, com un nou factor importantíssim de la moderna agricultura. Principals malalties de les plantes de la comarca. Recollida de productes i procediments de conservació. Sitges. Estudi de la vaca lletera. La petita ramaderia com un auxiliar de l'agricultor. Petites indústries que la mestressa de la casa de pagès pot establir. Associacions agrícoles en tots els seus aspectes.

CURSOS DE VESPRE. — Es desenrotlla amb un interès creixent el curs de geologia aplicada a Catalunya, a càrrec del Dr. Faura. S'ha fet en ocasió del mateix una replega i sistematització de dades geològiques d'un alt valor científic. Les classes han estat donades amb gran abundància de material, especialment material gràfic, projectant-se nombroses vistes en gairebé totes les lliçons. Hi ha hagut anexas demostracions experimentals i excursions i visites d'ampliació. Aquest curs tindrà com a darrera part l'estudi de la Geologia històrica, per les quals lliçons s'admetran inscripcions especials.

A primers d'abril el P. Barnola començarà el curs de Fisiologia vegetal que donà amb tant d'encert a l'Escola d'Istiu, accentuant el tipus de curs d'investigació i de recerques. Cal encara ultimar els darrers detalls de programa i d'assistència.

UN DECRET DEL MINISTRE BURELL. — En la *Gaceta de Madrid* del 19 de febrer ha aparegut un decret sobre servei de zones d'inspecció. S'hi ve a dir que cada any el ministeri determinarà les zones de visita en vista de les propostes dels Inspectors en cap; la distribució d'Inspectors auxiliars i de zona s'ajustarà a les necessitats actives de l'Inspecció, i el ministre podrà adscriure aquest personal a la província que estimi convenient i senyalar la residència de l'Inspector dins la seva zona. Per una transitòria, s'aplica al personal de les seccions aquesta facultat d'adscriure aquí i allí els seus funcionaris.

Aquest dissortat decret ha mogut protesta en tot el magisteri d'Espanya. La clamadissa és viva a les revistes professionals. Realment, aquest decret és un poderós anell més en la cadena que uneix de l'humil mestre d'escola fins a l'Excm. Sr. Ministre. Ara, desapareguda la inamovilitat dels dits funcionaris, queden a la lliure disposició del cacic de la localitat. Es a dir, el divorci absurde entre la direcció, cada dia més centralitzada i absorbent, i els elements dirigits, en els quals cada dia s'accentuen més les aspiracions autonòmiques.

QVADERNS D'ESTVDI protesten en aquesta secció, breument, gairebé com de passada; però la seva més íntima, més continuada protesta, està, callada i eloqüent, sota cada pàgina i sota cada línia de

tot el seu text, d'ençà del dia que apareixien. Qui pugui entendre, que entengui.

CONFERÈNCIES D'ELECTROBIOGÈNESI. — Foren dues sessions a càrrec del Dr. J. M. Bellido i Golferichs, tingudes els dies 4 i 5 del prop-passat febrer al Laboratori de Fisiologia humana de la Facultat de Medicina de Barcelona. Els punts tractats en la primera foren: Història de la tècnica de l'Electrobiologia, anca galvanoscòpica, galvanòmetres diversos, reotom de Bernstein, electròmetre capil·lar, galvanòmetre de filament. Electrodes impolaritzables, reostats i registre òptic. Influència d'aquests progressos tècnics en la marxa de l'Electrobiologia.

En la segona es desenrotllà el programa següent: Història de les idees en Electrobiologia. Els primers investigadors: Galvani i Humboldt, Matteucci, Du Bois, Reymond i Hermann. Epoca actual: discussions sobre la significació de les ondes de l'electrocardiograma. Electrogènesi en els vegetals i en les glàndules; les variacions positives. Aplicació de les actuals teories físiques a l'Electrobiogènesi. El *residu* elèctric com a mesura dels fenòmens biològics.

Aquestes conferències, oportunament il·lustrades amb projeccions i demostracions pràctiques, foren donades en català.

UNA CONFERÈNCIA DEL SR. TUDELA. — Segons el pla vigent, els alumnes de les Escoles Normals han de presentar, a la fi de curs, una memòria sobre les observacions i treballs fets durant els dos anys de pràctiques. Una vaga bona intenció cap a la base rigorosament científica en la qual ha d'apoiar-se el mestre en la seva finíssima obra de guia de les facultats en desenrotlle. Per il·lustrar sobre aquesta tasca, D. Alexandre Tudela donà, el 6 de desembre del darrer any, una conferència dedicada als alumnes de l'Agrupació Normalista. El mateix Sr. Tudela traçà sobre la pissarra l'esquema de la seva conferència. Es interessant de reproduir:

LA MEMORIA: I, *la forma*; II, *el fons*.

I. *La forma*: 1, distribució de la matèria; 2, llenguatge.

1. *a*, exordi; *b*, part principal (observacions, participació directa en l'ensenyament); *c*, epíleg.

2. *a*, correcció; *b*, claretat; *c*, naturalitat.

II. *El fons*: 1, observacions de caràcter general; 2, observacions sobre les lliçons donades i mitjans educatius empleats; 3, part directa dels alumnes en l'educació i ensenyament.

1. *organització pedagògica*. *a*, local; *b*, mobiliari; *c*, material.

2. *a*, *lliçons donades* (pel Regent, pels Professors Normals i pels Mestres de Secció); *b*, *costums escolars* (recreaments i jocs, ordre de satisfer necessitats, actituds, posicions, costums); *c*, *disciplina* (assistència puntual, manera de comunicar ordres, sistema de càstics).

3. *a*, *lliçons encomanades*; *b*, *excursions amb infants*; *c*, *treballs especials*, com portar els llibres, registres, fulles antropològiques, fer mapes, construir material, etc.; *d*, *altres problemes pedagògics*: nens curts de vista, d'oida. Mesura de la fatiga cerebral.

Acabà el Sr. Tudela excitant els normalistes a fer aquest treball mancomunadament, en una mena d'al·liança contra la rutina: li cal no adormir-se d'esperit aquell que té sota la seva cura els esperits que es desperten.

ELS QVADERNS D'ESTVDI acaben en aquest número la publicació del report sobre les tasques realitzades a la «Casa dels Nens» de la Diputació de Barcelona durant el seu primer curs, sota la direcció de la Sgna. Anna Maccheroni. Compleixen aiximateix la promesa de publicar íntegra la conferència sobre Víctor Hugo i l'Espanya, llegida per Mme. Marguérite Moreno a l'Ateneu de Barcelona, del qual acte es donà compte en la secció d'*Informació* del número IV de *QVADERNS D'ESTVDI*. S'hi han fet solament lleus supressions, en indrets que podien tant sols referir-se a un públic present. L'article de D. A. Arderiu Pasqual sobre biblioteques municipals està extret de la revista manresana *Cenacle*: era una altra promesa de *QVADERNS D'ESTVDI*.

Amb aquest número es reparteixen les portadelles del primer volum. S'estàn preparant unes cobertes i les condicions avinents de la seva enquadernació.